

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Hana Turečková

**Pojetí mezilidských vztahů v díle Cecilia Valdés o La Loma del
Ángel Cirila Villaverdeho**

The concept of interpersonal relationship in Cecilia Valdés o La Loma del
Ángel by Cirilo Villaverde

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Dora Poláková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 29. července 2015

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Doře Polákové, Ph.D za její cenné rady během vedení práce a vždy velmi milý a vstřícný přístup.

Klíčová slova (česky)

Cecilia Valdés, Aves sin nido, Cumandá, Juan León Mera, Cirilo Villaverde, Clorinda Matto de Turner, partnerský vztah, latinskoamerická literatura, rasismus, kubánská literatura

Klíčová slova (anglicky):

Cecilia Valdés, Aves sin nido, Cumandá, Juan León Mera, Cirilo Villaverde, Clorinda Matto de Turner, relationship, Latin American literature, racism, Cuban literature

Abstrakt (česky)

Tato diplomová práce se věnuje pojetí mezilidských vztahů v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* kubánského spisovatele Cirila Villaverdeho. Pojednává o samotném autorovi a o okolnostech provázejících vznik tohoto románu. Přibližuje děj románu, analyzuje hlavní postavy a jejich funkci v románu. Zabývá se také tématem románu jako žánru obecně, informuje také o indianistickém a kostumbristickém románu. Věnuje se historické situaci na Kubě v době vydání románu, jejíž znalost je nezbytná pro chápání díla v jeho širších historických souvislostech.

Zkoumá román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* z hlediska pojetí mezilidských a partnerských vztahů, řeší vztahy mezi černochoy, mulaty a bělochy. Rozebírá vztah mezi hlavními hrdiny románu, který je velice ovlivněn odlišným rasovým původem. V souvislosti s dějem románu přibližuje také téma otroctví.

Diplomová práce zároveň porovnává román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* s dalšími významnými hispanoamerickými romány, které nesou podobné prvky a to *Cumandá o un drama entre salvajes* Juana Leóna Mery a *Aves sin nido* Clorindy Matto de Turner. Zaměřuje se hlavně na mezilidské a partnerské vztahy v těchto románech, které jsou ovlivněné odlišným rasovým původem literárních postav.

Abstract (in English):

The Master thesis depicts a concept of interpersonal relationships in a novel *Cecilia Valdés* by the Cuban writer Cirilo Villaverde. It describes author's life and circumstances which accompanied the origin of the novel. The thesis introduces a plot of the novel, analyses the main characters and their role in the novel. It deals with a theme of the novel as a genre in general and informs about Indian and Costumbrism novel as well. It follows historic events in Cuba at the time when the novel was issued. Knowledge of the historic events is necessary for comprehension of the novel in its broader sense.

The thesis examines *Cecilia Valdés* from the point of a concept of interpersonal relationships, deals with relationships among black people, mulattoes and white people. It analyses a relationship between the main characters which is greatly influenced by different racial origin. The topic of slavery is introduced in connection with a plot of the novel.

The Master thesis compares a novel *Cecilia Valdés* with other significant Hispano-American novels which carry similar aspects, namely with *Cumandá o un drama entre salvajes* by Juan León Mera and *Aves sin nido* by Clorinda Matto de Turner. The thesis mainly focuses on interpersonal and partner relationships in these novels which are influenced by different racial origin.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	CIRILO VILLAVERDE.....	2
2.1	OKOLNOSTI VZNIKU ROMÁNU CECILIA VALDÉSOVÁ	4
3	ROMÁN.....	6
3.1	ROMÁN V JIŽNÍ AMERICE.....	8
3.2	PRVNÍ HISPANOAMERICKÝ ROMÁN	8
3.3	ROMÁN CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK.....	9
3.4	KOSTUMBRISTICKÝ ROMÁN.....	10
3.4.1	<i>Rozvoj kostumbrismu</i>	<i>11</i>
3.4.2	<i>Kostumbrismus nejenom na Kubě</i>	<i>11</i>
3.5	INDIANISTICKÝ ROMÁN.....	12
3.6	CUMANDÁ A AVES SIN NIDO.....	13
3.7	AVES SIN NIDO.....	14
3.7.1	<i>Clorinda Matto de Turner</i>	<i>14</i>
3.7.2	<i>Děj románu Aves sin nido.....</i>	<i>14</i>
3.8	CUMANDÁ O UN DRAMA ENTRE SALVAJES.....	16
3.8.1	<i>Juan León Mera.....</i>	<i>16</i>
3.8.2	<i>Děj románu</i>	<i>16</i>
4	CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK A SITUACE NA KUBĚ V 19. STOLETÍ	18
4.1	ÚVOD	18
4.2	ROZVOJ KUBY V 19. STOLETÍ.....	18
4.2.1	<i>Havana zobrazená v románu Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek.....</i>	<i>20</i>
4.2.2	<i>Obyvatelstvo</i>	<i>21</i>
4.2.3	<i>Obydlí v Havaně</i>	<i>21</i>
4.2.4	<i>Vzdělávání.....</i>	<i>22</i>
4.2.5	<i>Tanec a hudba.....</i>	<i>23</i>
5	UMĚNÍ V HAVANĚ	24

5.1.1	<i>Výtvarné umění</i>	24
5.1.2	<i>Divadlo</i>	25
5.1.3	<i>Móda</i>	25
5.1.4	<i>Počátky nezávislosti</i>	26
5.1.5	<i>Otroctví</i>	27
5.1.6	<i>Míšenectví</i>	31
5.2	OBSAH KNIHY CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	32
5.2.1	<i>Úvod</i>	32
5.2.2	<i>Začátek příběhu</i>	33
5.2.3	<i>Hacienda Džbán</i>	36
5.2.4	<i>Závěr knihy</i>	37
6	POSTAVY ROMÁNU CECILIA VALDÉSOVÁ	38
6.1	CECILIA VALDÉSOVÁ	38
6.1.1	<i>Funkce postavy Cecilia Valdésová</i>	40
6.2	LEONARDO GAMBOA	40
6.2.1	<i>Funkce postavy Leonarda Gamboya</i>	42
6.3	DON GAMBOA	42
6.3.1	<i>Funkce postavy Dona Gamboya</i>	43
6.4	DALŠÍ DŮLEŽITÉ POSTAVY	43
6.4.1	<i>José Dolores Pimienta</i>	43
6.4.2	<i>Isabel Illinchetová</i>	43
6.4.3	<i>María de Regla a její příběh</i>	44
6.5	VYPRAVĚČ V ROMÁNU CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	45
7	MEZILIDSKÉ VZTAHY V ROMÁNU CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	46
7.1.1	<i>Vztahy mezi bělochy, černochoy a mulaty</i>	47
7.1.2	<i>Vztah a chování Leonarda vůči Cecilii a Isabel</i>	49
7.1.3	<i>Vztah Cecilie a jejích blízkých</i>	50
7.1.4	<i>Vztah mezi Cecilii a Nemesii</i>	51
7.1.5	<i>Vztah a chování vůči otrokům, na statku rodiny Gamboa a na statku rodiny Illincheta</i>	52

7.2	SROVNÁNÍ POJETÍ MEZILIDSKÝCH A PARTNERSKÝCH VZTAHŮ	
	V ROMÁNECH CUMANDÁ A CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	53
7.2.1	<i>Cumandá a Cecilie</i>	54
7.2.2	<i>Incest.....</i>	55
7.2.3	<i>Partnerské vztahy.....</i>	55
7.3	SROVNÁNÍ POJETÍ MEZILIDSKÝCH VZTAHŮ V ROMÁNECH AVES SIN NIDO	
	A CECILIA VALDÉSOVÁ ANEB ANDĚLSKÝ PAHOREK	56
7.3.1	<i>Partnerské vztahy.....</i>	56
8	ZÁVĚR	58
9	BIBLIOGRAFIE.....	60
9.1	PRIMÁRNÍ LITERATURA	60
9.2	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	60
10	SEZNAM POZNÁMEK POD ČAROU	62
11	RESUMÉ	64
12	RESUMEN	66

1 Úvod

Rasové problémy a mezilidské vztahy jsou tématem velice aktuálním až do dnešních dnů. Americkému kontinentu jsou tyto problémy velmi blízké. V průběhu dobývání Ameriky došlo během velmi krátkého časového úseku k promísení původního obyvatelstva s evropským a následně kvůli rozvoji otroctví i s tím africkým. Během několika let tak došlo na americkém kontinentu k velkým společenským změnám.

Tato diplomová práce porovnává hledisko mezilidských a partnerských vztahů na základě rasové odlišnosti a to ve významném díle kubánského spisovatele Cirila Villaverdeho *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* (*Cecilia Valdés o La Loma del Ángel*). Tento román je srovnáván i s románem *Ptáci bez hnízda* (*Aves sin nido*) peruánské autorky Clorindy Matto de Turner a románem *Cumandá aneb drama mezi divochy* (*Cumandá o un drama entre salvajes*) ekvádorského autora Juana León Mery. V těchto dílech je toto téma jedním z klíčových. Kromě vztahu mezi bělochy, černochoy a mulaty v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, se zaměřuje se tedy i na společenské vztahy mezi indiány a bělochy v románech *Cumandá* a *Aves sin nido*.

Diplomová práce se zabývá otázkou, jak se vztahy mezi etniky promítají do literatury a do jaké míry ovlivňují vztahy mezi literárními postavami. Dále se také zabývá tím, zda má odlišný rasový původ vliv na jednání literárních postav a ovlivňuje tak děj románu. Diplomová práce zkoumá, zda má román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* (*Cecilia Valdés o La Loma del Ángel*) společné rysy s romány *Ptáci bez hnízda* (*Aves sin nido*) a *Cumandá aneb drama mezi divochy* (*Cumandá o un drama entre salvajes*) a jestli je mezilidský a partnerský vztah literárních postav ovlivněn jejich odlišnou rasou a původem. Řeší také, zda se objevuje se v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* (*Cecilia Valdés o La Loma del Ángel*) kritika těchto vztahů ovlivněných rasovou nerovností.

Diplomová práce se zabývá autorem románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* Cirilem Villaverdem a okolnostmi vzniku tohoto literárního díla a také přibližuje historickou situaci na Kubě v době vydání románu. V analýze tohoto literárního díla se zaměřuje na samotné literární postavy, mezilidské a partnerské vztahy ovlivněné odlišným do číslovaných kapitol a podkapitol.

2 Cirilo Villaverde

Celým jménem Cirilo Simón Villaverde de la Paz, se narodil roku 1812 v Ingenio Santiago. Během svého života byl nucen psát novinové články i pod různými pseudonymy, např. El Ambulante del Oeste, Un Contemporáneo, Simón Judas de la Paz, Sansueñas nebo V. Cirilo Villaverde byl nejenom kubánský spisovatel, ale i novinář, překladatel, učitel, velký patriot a bojovník za nezávislost Kuby.

Narodil se jako šesté dítě matce Doně Dolores de la Paz a otci Lucasovi Villaverde, který byl lékařem. Rané dětství prožívá na venkově, ale v jedenácti letech se stěhuje do Havany, kde ho jeho teta kromě základního vzdělání učí i latinu. Roku 1828 začíná studovat filozofii v semináři svatého Karla, později získává titul ze studia práv, ale této profesi se věnuje jen krátce. Pracuje hlavně jako učitel a novinář. Ve svých pětadvaceti letech, roku 1837, publikuje první novinové články. O rok později se již i v jeho literární tvorbě projevuje láska ke Kubě a svou milovanou zemi barvitě popisuje ve formě dopisu *A Don Quintín Suzarte desde las Sierras del Aguacate (Donovi Quintínovi Suzarte z pohoří Aguacate)*.

Velmi mladý, roku 1839, publikuje *Cecilii Valdés* jako krátký literární útvar v novinách *La Siempre Viva (Vždy živá)*. Vydává také první část cestopisné knihy *La excursión a la Vuelta Abajo (Výlet do Vuelty Abajo)*, *La cruz negra (Černý kříž)*, *Lola y su periquito (Lola a její pejsek) a Teresa (Tereza)*. V této době také píše novinové články, které popisují výjevy z běžného života na Kubě, např. *La Habana en 1841 (Havana v roce 1841)*, *Modas (Módy) a Máscaras (Masky)*. Z dětství si uchoval v paměti drsné obrazy otroků pracujících na plantážích a to ho v jeho tvorbě zřejmě velice ovlivnilo, nezachycuje však jen své vzpomínky a nepopisuje pouze viditelné skutečnosti, ale i bádá a hledá o Kubě další a další fakta. Roku 1845 vydává *Compendio geográfico de la isla de Cuba y Comunidad de nombres y apellidos. (Geografický přehled ostrova Kuba a soupis jmen a příjmení)*. Villaverde projevuje schopnosti nejenom popisovat přírodu a lidské typy, ale je velmi zdatný vypravěč.

Usiluje o nezávislost Kuby a její odtržení z područí Španělska. Během těchto snah spolupracuje s mnohými kubánskými intelektuály. Roku 1846 se stává podezřelým ze snah o odtržení Kuby a dostává se pod drobnohled španělských autorit. Později sám popisuje, jak byl během noci zadržen a uvězněn. Ve vězení strávil šest měsíců. Byl odsouzen jako konspirátor proti španělské koruně. Po šesti měsících z vězení utíká a prchá do New Yorku, tam začíná psát pro noviny *La Verdad (Pravda)*, které vychází v New Yorku a

usilují o nezávislost Kuby. Záhy se v těchto novinách stává redaktorem. Roku 1852 se stává dokonce ředitelem novin *La Verdad* a vydává knihu *El señor Saco con respecto a la revolución de Cuba (Pan Saco s ohledem na kubánskou revoluci)*.

Na počátku svého života v New Yorku pracoval jako sekretář Narcisa Lópeze, velkého bojovníka za nezávislost na Španělsku a připojení Kuby ke Spojeným státům. Z Lópezovy iniciativy je také na kubánské vlajce pěticípá hvězda, která měla představovat jednu z hvězd na vlajce americké. Narcis López bojoval za nezávislost na Španělsku opravdu urputně, uspořádal celkem tři vojenské expedice na Kubu. První a druhá se uskutečnily v letech 1849 a 1850, ale ani jedna nesklidila úspěch. V roce 1851 uspořádal další výpravu, avšak když se na Kubě dle plánu vylodil, slíbená pomoc od dalších bojovníků se neuskutečnila a on zůstal na Kubě úplně sám. Několik dní putoval po ostrově, později byl dopaden a popraven. Tento nešťastný osud blízkého přítele jenom podpořil Villaverdeův boj za nezávislost, ale podnítil ho k další literární tvorbě a práci na *Cecilia Valdésové*. Svoji nepřilíš dobrovolnou emigraci sám Villaverde popisuje takto:

Mimo Kubu jsem přetvořil svůj způsob života: nahradil jsem své literární zájmy vyššími záměry; přešel jsem ze světa iluzí do světa reality; nakonec jsem opustil své povrchní zábrany otroka v otrokářské zemi, abych zaujal místo svobodného člověka ve svobodné zemi.¹

Cirilo Villaverde během svého života ve Spojených státech hodně cestuje, žije např. také v New Orleans nebo ve Filadelfii, kde učí španělštinu. Roku 1855 se ožení s Emilií Casanovou a společně se stěhují do New Yorku, kde pokračuje s výukou španělštiny. Věnuje se také překladu, překládá např. knihu *David Copperfield* Charlese Dickense. Dle Clary Mundt překládá také *Bídňiky* Viktora Huga, ale údajně se jím přeložený román nedochoval.

Díky amnestii se může po devíti letech vrátit do Havany a řídí tam tiskárnu *La Antilla*. V deníku *La Habana* je nejprve korektorem a později i redaktorem. Během pobytu na Kubě také publikuje sebrané spisy.

¹Fuera de Cuba, reformé mi género de vida: troqué mis gustos literarios por más altos pensamientos; pasé del mundo de las ilusiones al mundo de las realidades; abandoné, en fin, las frívolas ocupaciones del esclavo en tierra esclava, para tomar parte en las empresas del hombre libre en tierra libre.

VILLAVERDE, Cirilo. 1981. *Cecilia Valdés o la Loma del Ángel*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981, s. 473.

Během života měl Villaverde mnoho přátel mezi novináři, spisovateli a intelektuály. Mezi jeho přátele, kteří také bojovali za nezávislost, patřil spisovatel Ramón de Palma. Ten byl mimo jiné uvězněn za spolupráci s Narcisem Lópezem během jeho válečných výprav. Ramón del Palma přiměl Villaverdeho k psaní romantických příběhů a vznikly např. *El ave muerta (Mrtvý pták)*, *El perjurio (Křivá přísaha)* nebo *La cueva de Taganana (Jeskyně v Tagananě)*. Často se scházel k rozpravám také s kubánským kritikem a spisovatelem Domingem del Monte.

2.1 Okolnosti vzniku románu Cecilia Valdésová

Villaverde již roku 1838 napsal román s podobnými motivy, které má *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, a to *El espetón de oro (Zlatý bodec)*. Tento román se také odehrává v rurálním prostředí a i zde se objevuje téma krutosti otroctví a jedná se také o romantický příběh. Sociální motivy se odehrávají i v krátkém románu *El ciego y su perro (Slepec a jeho pes)*, který se odehrává v chudých okrajových částech Havany.

Roku 1859 z *Cecilie Valdésové* existoval pouze první svazek a rukopis malé části druhého. Když musel znovu opustit zemi, popisuje, že to pro něj byl velký impulz k intenzivnějšímu psaní. O rok později se vrací ze své vůle do New Yorku, avšak sám říká, že ho k tomu donutila politická situace. Opět pracuje jako redaktor. Roku 1864 se svojí ženou otevírají školu v New Jersey.

Roku 1868 zasáhla Kubu revoluce a s ní spojená válka. Toto desetileté období Villaverde komentuje takto:

Většinu času během tohoto období (...) samozřejmě rukopis románu odpočíval, (...) nerozrostl se o více než dvanáct kapitol, během ztracených chvil, kdy vzpomínka na vlast promočenou (...) krví (...) žalující (...) věrný obraz existence pod trojitým úhlem pohledu z hlediska materiálního, morálního a sociálního.²

² Durante la mayor parte de esa época (...)durmió, por supuesto, el manuscrito de la novela, (...) no progresó más allá de una media docena de capítulos, trazados a ratos perdidos, cuando el recuerdo de la patria empapada en (...) sangre (...)demandaba (...) la fiel pintura de su existencia bajo el triple punto de vista físico, moral y social.

Tamtéž, s. 516.

Roku 1882 sám autor komentuje vznik románu takto:

„Když jsem se rozhodl ho dokončit (...), to nejvíce, co jsem mohl udělat, bylo zvládnout jednu kapitolu, s mnoha odmlkami, každých čtrnáct dní, někdy každý měsíc, při práci několik hodin během týdne a celý den o nedělích“ a vysvětluje: Při tvorbě fantazijního díla tímto způsobem není jednoduché udržet moment zájmu o vyprávění, ani živou a sjednocenou zápletku, ani stejný a přirozený styl, ani vyrovnaný a podepřený tón, který vyžadují produkty románového žánru.³

Ve stejný rok vychází *Cecilia Valdésová*. V prologu z roku 1879 komentuje situaci na Kubě. Toto vydání už je kompletní a nese i konečný název *Cecilia Valdés o La Loma del Ángel*. Do češtiny dílo přeložil Josef Hajný a v českém jazyce je známé pod názvem *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*.

Od vydání původní krátké verze *Cecilie Valdésové* v časopise *La siempre viva* (*Vždy živá*) roku 1839 uběhlo více než 40 let, kdy Cirilo Villaverde vydává finální verzi. Konečné vydání se uskutečnilo roku 1882 a vyšlo v newyorské tiskárně El Espejo (Zrcadlo). Rok od vydání posílá Villaverde jeden výtisk kanárskému spisovateli Benitu Peréz Galdósovi, který byl už v té době velice uznávaný autor. Benito Peréz Galdós napsal na román velmi kladné hodnocení a zároveň přiznal, že nečekal, že by Kubánec mohl napsat tak dobré dílo. Kladné hodnocení se rychle rozšiřovalo a záhy byla *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* považována za nejdůležitější kubánský román 19. století. Roku 1894 román oceňuje i básník a kritik Enrique José Varona a označuje ho za sociální historii Kuby.

Roku 1888 se Villaverde opět vrací do Havany, ale pouze na dva týdny. O rok později vydává *Cuentos de mi abuelo* (*Pohádky mého dědy*).

Cirilo Villaverde umírá v New Yorku v říjnu roku 1894. Přesné datum není známé. Po více než sto letech od jeho smrti vychází dva romány, které za jeho života vyjít nemohly a to *La Teodora de sombreros del yarey* (*Teodora ze stínu yarey*) a *La peineta*

³Cuando me resolví a conculirla (...)lo más que he podido hacer ha sido despachar un capítulo, con muchas interrupciones, cada quince días, a veces cada mes, trabajando algunas horas entre semana y todo el día los domingos“ a vysvětluje: „Con esta manera de componer obras de imaginación no es fácil mantener instante el interés de la narrativa, ni siempre animada y unida la acción, ni el estilo parejo y natural, ni el tono templado y sostenido que exigen las producciones del género noveleto.

Tamtéž, s. 544.

calada (Ponořený hřebínek). Villaverde je považován za autora na pomezí romantismu a realismu a to díky jeho výborně vykreslené psychologii postav a detailně popsané politické, ekonomické a sociální situaci Kuby 19. století. Za autora spíše realistického je považován také díky třem románům *Teresa (Tereza)* (1839), *Dos Amores* (Dvě lásky) (1839), *El Penitente (Kajicník)* (1840), které nesou i realistické prvky.

3 Román

Román je velký prozaický epický žánr. Vyznačuje se elastickou strukturou, zachycuje rozsáhlou oblast jevů, událostí, společenských vztahů a psychologických situací, připouští různorodost obsahovou, látkovou a motivickou, mnohotvárnost kompoziční výstavby a uměleckých prostředků. Témata románu jsou pružná a fabule je na rozdíl od povídky a od novely široce rozvětvená a kromě hlavního motivu má i motivy vedlejší. Rozbíhá se do četných epizod a zahrnuje i různé osudy hrdinů a zobrazuje různá společenská prostředí. Román je útvar, který usiluje o celistvé uchopení životní totality. Kromě estetické funkce plní i funkce ostatní, např. filozofické nebo didaktické. Jako téma v románu bývá vnímáno i místo a čas.⁴

„V osmnáctém století se román dostává postupně do popředí literární tvorby a byly vytvořeny jeho základní formy, které stojí na prahu románu moderního. Následující století vytvořilo z románu vedoucí a nejproduktivnější literární druh.“⁵

Sdělení podávané beletrii má cenu jenom tehdy, jestliže přináší nějaké poznatky důležité pro život. Román je tak jako každý jazykový projev druhem sdělení, obrací se k určitému publiku, a musí mu proto, hovorově řečeno, „něco dát“. V první řadě by měl čtenáři pomoci k tomu, aby porozuměl sám sobě, aby si ujasnil své vztahy k druhým lidem a aby si uvědomil hodnoty, pro které žije.⁶

⁴HODROVÁ, Daniela, Zdeněk HRBATA, Vladimír MACURA a Marie KUBÍNOVÁ. *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie*. Praha: H&H, 1997, s. 16. ISBN 8086022048.

⁵HRABÁK, Josef. *Čtení o románu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 173.

⁶Tamtéž, s. 10.

„Román se označuje jako žánr čtenářsky nejpřitažlivější a zároveň žánr, který dodnes zůstal předmětem největších teoretických sporů.“⁷ Román je schopný mnoha proměn, které ale nezpochybnují jeho žánrovou identitu. Román je dynamický žánr, který v souvislosti s proměnami společnosti neustále mění svou identitu.

Vývoj románu je dlouhý, což se jistě projevuje v jeho struktuře a různých typech a pojetí románu. Rozvoj románu jako žánru určenému ke čtení souvisí s rozvojem knihtisku a tím způsobeným rozšířením čtenářského publika. Epocha preromantismu a romantismu přinesla další žánrové varianty románu. „Počínaje romantismem se začíná projevovat dvojkolejnost v chápání románu, jednak jako žánru zábavného, který je určen širokým vrstvám, a jednak jako žánru umělecky náročné literatury.“⁸

Román je těžké nejenom definovat, ale i rozčlenit na jednotlivé typy. L. A. Sánchez dokonce tvrdí, že všichni jsou schopni román definovat, ale nikdo nemá pravdu. Často se hovoří o formách románu jako např. o románu bukolickém, romantickém, pastýřském, pikareskním, dobrodružném, realistickém, naturalistickém, romantickém, filozofickém a psychologickém. Josef Hrabák rozděluje román na několik základních typů. Sám říká, že je nenazývá dle jejich zakladatelů, ale dle jejich nejvýznamnějších představitelů. Rozlišuje tedy balzacovský typ románu (znakem je např. tematická neohraničenost, logická konstrukce děje), další kategorií je Walter Scott a historický román (zpravidla je jeho děj položen do minulosti tak vzdálené, že ji již nemůžeme pamatovat ani nám ji nemůžou zprostředkovat starší vrstevníci), Stendhal a román psychologický.

Michail Michajlovič Bachtin spojuje vznik románu s obdobím karnevalu a považuje karneval za klíčové východisko románu. Dle Daniely Hodrové je ale zřejmé, že karneval sehrál důležitou úlohu v Itálii a Francii, v zemích s bohatě rozvinutou karnevalovou tradicí, ale nikoli v Rusku nebo v Čechách, kde měly větší význam pro genezi románu žánry typu hagiografie, povídky ze života, lidové knížky a později také překladový román. „Román tedy nemá jediný model vzniku, nýbrž každé době a literatuře odpovídá model do značné míry specifický.“⁹

⁷HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu: kapitoly z historie a typologie žánru*. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 5.

⁸VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 322.

⁹HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu: kapitoly z historie a typologie žánru*. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 6.

3.1 Román v Jižní Americe

Začátek románu v Jižní Americe se datuje do poloviny 17. století. Dříve královské výnosy (zejména Filipa II.) zakazovaly dovoz výpravných děl do Nového světa z důvodu ochrany morálky a křesťanské víry. Vznik románu v Jižní Americe souvisí s rozšiřováním myšlenek osvícenství, obdobím baroka a vlivy culteranismu a conceptismu. Samozřejmě tvorbě románu v Jižní Americe předcházela i tvorba jiná a to např. kroniky. Román je jeden z nejrepresentativnějších žánrů hispanoamerické literatury, objevuje se jako odpověď na utlačování a utrpení během nadvlády Španělů a první moderně pojaté romány se píšou v době, kdy státy Latinské Ameriky bojují o nezávislost.

Rozvoj románu v Latinské Americe se opozdil tedy hlavně kvůli španělské nadvládě. Španělé se obávali, že pokud by indiáni zjistili, že existuje fikce v literatuře, mohli by pochybovat o pravdivosti a nedotknutelnosti bible. Také hrozilo ztotožnění s hlavními hrdiny, kteří např. za něco statečně bojovali. Román tedy patřil mezi zakázanou literaturu. Je ale jisté, že románové prvky můžeme najít v historické próze. Alejo Carpentier tvrdí, že hranice mezi kronikářem a romanopiscem je velice tenká a že Bernal Díaz del Castillo byl mnohem větší romanopisec než mnozí španělsí spisovatelé píšící rytířské romány apod. Během španělské nadvlády byla literatura vnímána i jako jakýsi pracovní nástroj a to didaktický, protože jejím velkým úkolem bylo informovat Evropany o Americe a pedagogický, který usiloval o vzdělávání a pokřesťanstění indiánů. Literatura se zpočátku vyskytovala hlavně v podobě historické prózy nebo epické poezie.

3.2 První hispanoamerický román

Nepanuje úplná shoda v tom, který text považovat za první hispanoamerický román, ale většinou je takto označován *Periquillo Sarniento* od Mexičana Josého Joaquína Fernández de Lizardi, ten byl publikován roku 1816. Dle studií Manuela Briceña Jáuregui je *Periquillo Sarniento* určitě první hispanoamerický román. Jako jeden z prvních románů Jižní Ameriky je také považován *El desierto prodigioso y prodigio del desierto* z roku 1650, který napsal Pedro Solís y Valenzuela z Kolumbie.

V románech se odráží starosti autorů, zaměřují se na domorodého obyvatele, jeho názory a jeho protest. V románech jsou obsaženy starosti obyvatel, kteří se musí smířit s novou společností. Objevují se proudy intelektuální a rebelující, motiv svobody je synonymem pro vnitřní krásu. Hispanoamerický román reflektuje krásu a velikost tohoto kontinentu, literatura je základním elementem k vyjádření nespravedlnosti, jak sociální, tak

politické. Často je hispanoamerický román vnímán jako zpověď autora a protest politický nebo sociální.

3.3 **Román Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek**

Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek je román hlavně kostumbristický. Kostumbrismus je součástí hnutí romantismu. Romantismus se v Evropě rozvíjí na počátku 19. století a do Ameriky se dostává se zpožděním zhruba v polovině 19. století, v Jižní Americe souvisí s počátky nezávislosti ve většině tamních zemí. Jako první romantický autor na Kubě je vnímán Cirilo Villaverde. Jeho nejznámějším dílem je právě kostumbristický román *Cecilia Valdésová*, který bohatě popisuje hlavně krutý jev otroctví. Dle Manuela Antonia Aranga je hlavním záměrem tohoto románu rozhořčit čtenáře vůči otroctví. U románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* je zřejmé ovlivnění spisovateli Scottem a Manzoniem.

Sám Villaverde ovlivnění těmito autory přiznává a ve svém prologu píše:

Je to román o městských zvycích, a ve svém prologu prohlašuje, že jeho vzorem je Walter Scott, jeho úmysl je předložit popis zvyků venkova z masa a kostí, speciálně toho podřízenému politickým a občanským zákonům, vštěpený do jistého pořádku a obklopený skutečnými a pozitivními vlivy.¹⁰

Celá Havana 19. století se zrcadlí v jeho stránkách. Villaverde nám chce ukázat široký přehled typů, zvyků a života obecně. Jeho popisy překvapují detailností a technikou. Jeho postavy, tak jako postavy Lizardiho, jsou převzaté ze skutečného života.

Cecilia Valdésová je opravdu román, který mísí charakteristické znaky románu historického a kostumbristického. Román historický stejně tak jako román kostumbristický jsou žánry realistické, ale i romantické. Od začátku autor nešetří

¹⁰ Una novela de costumbres urbanas, y declara en su prólogo que sus modelos son Walter Scott y Manzoni, su propósito es el de presentar la descripción de las costumbres de un pueblo de carne y hueso, especialmente sometidas a leyes políticas y civiles, imbuido en cierto orden de ideas y rodeado de influencias reales y positivas.

ARANGO, Manuel Antonio. *Origen y la Evolución de la Novela Hispanoamericana*. Bogotá: Tercer mundo editores, 1991, s. 68. ISBN 958-601-134-8.

detailními historickými popisy a sám autor říká, že jeho román je věrný obraz existence.¹¹

„Možná, že Villaverde chtěl napsat román po vzoru Scotta, ale pravdou je, že to, co se dostává ke čtenáři, je román kostumbristického charakteru. Historický i kostumbristický román se zakládají na konkrétních skutečnostech a od prvních řádků je *Cecilia Valdés* prezentována jako román podepřený realitou.“¹²

3.4 **Kostumbristický román**

Cecilia Valdés aneb *Andělský pahorek* je často označována jako reprezentativní dílo kostumbristického románu. (Často je tento román označován také jako „abolicionistický“, tedy bojující za zrušení otroctví.) Tento román je pro Latinskou Ameriku typický. Po španělské kolonizaci se na americkém kontinentě mísily nejrůznější kultury, kreolská aristokracie objevila kouzlo různých zvyků a tradic míšenců a indiánů, kteří se postupně stávali plnohodnotnou součástí společnosti. Kostumbrismus přichází jako počátek amerického románu, ve španělském prostředí souvisí jeho vznik také s vědeckými objevy a s akademickým prostředím. (Např. v Brazílii je velmi populární hlavně díky postavě gauča - honáka dobytka). Pro kostumbrismus je typická převaha malebných scenerií, inklinace k ironii, bez toho, aby bylo vysloveně popsáno velké zaujetí a láska k popisovanému zvyku. Je jednoduché kostumbrismus zaměnit s realismem nebo dokonce s naturalismem, ale kostumbrismus, zdá se, přináší něco hlubšího a něco více lidského.

Kostumbrismus v Jižní Americe je velice bohatý, vznikal velice spontánně, neodmyslitelně je spojen s kritikou politickou, sociální. Pro celou karibskou oblast je kostumbristické vyprávění důležité, stejně tak jako satira. Autoři z centrální části více

¹¹ Toda la Habana del siglo XIX. se encuentra reflejada en sus páginas. Villaverde quiere mostrarnos un amplion panorama de tipos, costumbres y vida en general. Sus descripciones son de una técnica y de un detallismo sorprendente. Sus personajes, al igual que los de Lizardi, están tomados de vida real. Cecilia Valdés es, en realidad, una novela que mezcla los géneros característicos de la novela histórica y la costumbrista. Tanto la novela histórica como la novela costumbrista son géneros realistas. Desde un principio, el autor se sitúa ante una historia con lujo de detalles y nos dice que su novela es una fiel pintura de la existencia.

Tamtéž s. 69.

¹² Quizás Villaverde trató de escribir una novela histórica a la manera de Scott, pero la verdad es que lo que llega al lector es una novela de carácter costumbrista.

Es preciso señalar que tanto la novela histórica como la costumbrista se basan en realidades concretas y, desde las primeras líneas, Cecilia Valdés se nos presenta como una novela apoyada en la realidad.

VILLAVERDE, Cirilo. 1981. *Cecilia Valdés o la Loma del Ángel*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, s. 516.

ISBN 84-660-0086-00

inklinují k sentimentalismu než k naturalismu. Pro Mexiko je typičtější spíše satira a pro centrální Ameriku spíše sentimentalismus. V Ekvádoru je kostumbrismus spíše kritický.

3.4.1 Rozvoj kostumbrismu

Kostumbrismus se začal rozvíjet ve Španělsku v 17. století, na americkém kontinentě se objevuje na konci 18. století a největší rozmach zažívá v 19. století. Je to směr zachycující zvyky a tradice ve společnosti. Kostumbrismus nepřináší detailní a až vědeckou analýzu těchto zvyků, jako by to dělal realismus, ale mimoděčný popis v rámci děje knihy. Objevuje se i v malířství, kde tyto obrazy zachycuje malíř na plátno, ale i v literatuře, kde nám autor zprostředkovává výjevy ze života obyčejných lidí.

Za prvního kostumbristického spisovatele je považován José Joaquín Fernández de Lizardi (1776-1827) a to nejenom díky románu *Periquillo Sarniento*, ale i díky dalším románům a to např. *Noches tristes y día alegre (Smutné noci a veselý den)*. Lizardi je někdy označován jako napůl moralista a napůl vypravěč. Kromě satiry projevuje i velkou lásku k okolní přírodě, jak je pro hispanoamerické autory typické.

3.4.2 Kostumbrismus nejenom na Kubě

Na Kubě je kostumbrismus velice hojný, svobodomyšlný až pikareskní, ale bez podlosti, která je typická pro španělské pikareskní romány. Pro Kubu je také typický sexuální motiv a revolucionářský tón, zachycuje i různé varianty jazyka. Kromě Cirila Villaverde náleží k tomuto směru na Kubě i např. Anselmo Suárez Romero (1818-1878). Mezi další autory patří např. Miguel Carrión *Las honradas (Čestné)*, Jesús Castellanos (1879-1912), Alfonso Hernández Catá (1885-1940) *El bebedor de lágrimas (Pijan slz)*, Enrique Serpa *Contrabando*. José Antonio Ramos a jeho román *Las impurezas de la realidad (Nemravnosti reality)*. Kostumbrismus se projevuje v některých povídkách Carlose Montenegro. Cirilo Villaverde a José Antonio Ramos jsou nejdůležitější kubánští autoři, romány těchto autorů by se daly označit i za sociální. Nejznámější díla, která lze označit jako kostumbristická, jsou jistě *Tradiciones Peruanas (Peruánské tradice)* od Ricarda Palmy (1833-1919) a román *Martín Rivas* od chilského spisovatele Alberta Blest Gana (1830-1920). Mezi těmito autory se Villaverde vyznačuje velikým nasazením popsat realitu doby, ve které se příběh odehrává. Někdy je mu vyčítáno, že zapomíná na postavy a jejich podrobné vykreslení jak fyzické, tak psychické. To, díky čemu zájem o román

Cecilia Valdés stále přetrvává, je přesnost, se kterou popisuje havanské prostředí a také prostředí venkova.

3.5 Indianistický román

Jedním z častých jevů konce 19. století byla idealizace indiánů v hispanoamerické literatuře a s ní spojený vznik indianistického románu. Španělští spisovatelé v Jižní Americe se snažili psát literaturu s prvky patriotismu a tento prvek se hojně užíval, stejně tak jako motiv krajiny. Charakteristické znaky tohoto romantického směru jsou úplná idealizace indiána a v kontrastu s ní kritika Španělů. Indián se objevuje jako krotký a naivní, oproti tomu Španěl je vylíčen jako krutý, zákeřný, ponižující a ulhaný. Dle Conchy Melendéze jsou pro tento typ literatury typické hlavně tři prvky a to zaměření proti Španělům, důraz na indiánské tradice a optimismus ohledně budoucnosti Ameriky. Kostumbristický román popisuje krutosti, které Španělé páchali při dobývání Ameriky. To je krutá a smutná stránka během jejich vlády v Americe.

Indianistický román s sebou přináší i více témat, jako např. lokální kolorit a romantický idealismus, usiluje o vyvolání zájmu již svobodných a nezávislých Jihoameričanů z bývalých španělských provincií o kulturu předkolumbovskou a původní obyvatelstvo Jižní Ameriky. Důležité bylo také potvrzení minulosti, ale ne té španělské. Toto úsilí o ztotožnění se s vlastní historií se realizuje prostřednictvím básní i románů. Indiáni se vyskytují až jako nereálné bytosti, nevěrohodné. Je jisté, že jihoameričtí čtenáři se duchovně a emočně ztotožní se svými předky, když ne rasově, tak alespoň teritoriálně.

Z literárního úhlu pohledu jihoameričtí romantičtí spisovatelé také následovali tendence evropského romantismu, hledali literaturu s tématy čistě národními a domorodý indián splňoval všechny tyto náležitosti. Dle Gabriela Coultharda bylo zřejmé přání mít starou národní literaturu, americkou, s různými odlišnými tématy od těch evropských. Literaturu, která by podporovala patriotismus a separatismus.

Romány jsou sentimentální a idylické, snaží se vykreslit indiána jako romantického hrdinu, který stojí na okraji společnosti. Období, kdy se indiánský román nejvíce rozvíjel, bylo mezi lety 1860 a 1880. Jako vůbec první typ tohoto románu vychází roku 1826 ve Filadelfii román *Jicotencal* od neznámého autora. Hlavním tématem tohoto románu je dobývání Mexika pod vedením Hernána Cortése. Jelikož je román zaměřený proti Cortésovi, předpokládá se, že autorem byl Mexičan.

3.6 **Cumandá a Aves sin nido**

Román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* obsahuje podobné prvky, co se týče mezilidských a partnerských vztahů, stejně tak jako dva další významné hispanoamerické romány *Cumandá o un drama entre salvajes* Juana Leóna Mery a *Aves sin nido* Clorindy Matto de Turner, ve kterých se objevují podobná témata. Nejenom, že všechny tyto romány vnikly na stejném kontinentě v průběhu 19. století, ale také v nich vystupují hrdinové různých etnik, což je nejvýraznějším prvkem těchto románů. Pro tyto tři literární díla jsou typické potyčky a obtížné vzájemné vztahy mezi románovými hrdiny různých ras. Milostný vztah mezi milenci různých etnik je shodný pro všechny romány. Smíšené vztahy mají tedy tyto romány společné, v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* jde o vztah mezi bělochem a mulatkou, v románu *Cumandá o un drama entre salvajes* mezi indiánkou (která je však ve skutečnosti běloška) a bělochem a v románu *Aves sin nido* indiánkou a bělochem.

Román *Cumandá* Juana Leóna Mery je opravdu velice romantického a sentimentálního rázu, většina obsahu se zdá ne příliš pravděpodobná. Velice vyzdvihuje a detailně vykresluje krásy přírody, majestátnost hor a pralesa. Hlavní děj se točí kolem indiánů kmene Jíbaros, mezi kterými hlavní hrdinka Cumandá vyrostla. Popisovaná krása Cumandy je symbolem původní „primitivní“ Ameriky, Cumandá má v sobě panenskou čistotu a zaujetí pro indiánské zvyky a tradice. Zápletka se odehrává na pozadí zřejmě smyšlených historických událostí.

Juan León Mera s tímto románem započal tradici románu v Ekvádoru, už od začátku inklinoval k tématu indiánů. Mera se snaží indiány idealizovat natolik, že upravuje historické události. Indiáni, které popisuje, se ani nezdají jako osoby z masa a kostí, ale spíše jako fantazijní postavy. „Kvůli tomu někteří kritici považují Cumandu za nepravděpodobný příběh, který zkresluje realitu.“¹³ Idealizuje však jenom indiány, kteří jsou hlavními hrdiny příběhu, objevují se i postavy indiánů, kteří jsou velice krutí.

E. Anderson Imbert oceňuje poetické zpracování románů, ale vzápětí dodává, že román je již od prvních slov falešný. Říká, že se čtenářům líbí díky svému evropskému stylu. Dle Andersona čtenáři ihned mohou odhalit, že Cumandá a Carlos jsou sourozenci a tudíž to ihned ve čtenáři zabije zvědavost nad příběhem. Kritizuje přílišný

¹³ ARANGO L., MANUEL ANTONIO, Arango L., Manuel Antonio. *Origen y evolución de la novela hispanoamericana*. Bogotá: Tercer Mundo Editores, 1991, s. 156. ISBN 9586011348.

sentimentalismus, dialogy, které jakoby ani nemohli říkat obyčejní lidé. Říká, že román je absurdní až groteskní.

V románu *Cumandá je* za všechny nespravedlnosti vinná civilizace, stejně tak jako v románu Clorindy Matto de Turner *Aves sin nido*. Indiáni také vystupují až jako fantazijní, pohádkové bytosti, které je třeba ochraňovat, jsou popsáni jako malé bezbranné děti, o které je třeba pečovat. Dialogy v románu *Aves sin nido* také nepůsobí příliš uvěřitelně.

3.7 *Aves sin nido*

3.7.1 Clorinda Matto de Turner

Román *Aves sin nido* je prvním dílem peruánské spisovatelky Clorindy Matto de Turner (1852-1909), zároveň je jejím nejznámějším. *Aves sin nido je* román na pomezí indianistického a indigenistického románu. Tento kulturní proud nejenom studoval, ale hlavně vyzdvihoval hodnotu původního indiánského obyvatelstva a jeho kulturu, zabýval se diskriminací a těžkým životem indiánů pod nadvládou Španělů. Clorinda Matto de Turner byla na svoji dobu výjimečně sečtělá a vzdělaná žena, její dílo je plné zvrátů a dramatických událostí stejně tak jako její život. Po svržení vlády Andrése Avelina Cácerese civilním vůdcem Nicolásem de Piérola byla pronásledována jeho přívrženci jakožto příznavkyně předchozí vlády. Tiskárnu jejího bratra spálili stejně tak jako velké množství jejích knih. Proto byla nucena prožít zbytek svého života v exilu v Argentině.

3.7.2 Děj románu *Aves sin nido*

Román *Aves sin nido* píše Clorinda Matto de Turner v době, kdy se Peru vzpamatovává z druhé tichomořské války. Román vychází roku 1889 a jeho děj se odehrává mezi lety 1872 a 1876. Duch předešlých katastrofických událostí je v knize přítomný, ale autorka se o nich nikdy nezmiňuje přímo. V jejím díle je prostřednictvím kostumbrismu možno sledovat různé peruánské tradice.

Román *Aves sin nido* slouží jako ukázka stereotypů a zlovyků Peru 19. století. V knize figuruje vypravěč, který zprostředkovává obrazy sociálního života a také neřestí, smysl těchto scén je moralizující.

Děj se odehrává ve fiktivní horské vesnici Kíllac, do které se stěhují mladí kreolští manželé Martínovi, Lucía a Fernando. Jsou to velice zbožní, milující a laskaví lidé. Manželé Martínovi se seznamují s indiánskými manželi Yupanqui, Marcelou a Juanem.

Zoufalá Marcela žádá Lucíu o pomoc v jejich těžké situaci. Manželé Yupanqui jsou, jako většina indiánů, obětí lichvy a jsou zapleteni do bludného kruhu přemrštěných úroků. V něm se ocitá většina indiánů ve vesnici Kíllac a často nedokážou nalézt jiné řešení z této svízelné situace než útěk do hor. Dluhy je takřka nemožné splatit kvůli neustále se zvyšujícím se úrokům a také proto, že za výrobky, které indiáni používají jako prostředek na splacení dluhu, nedostávají odpovídající odměnu.

Manželé Yapanqui mají dvě dcery, starší čtrnáctiletou Margaritu a mladší tříletou Rosalíu. Manželé Martínovi se rozhodli indiánským manželům pomoci, když zjistí, že jim byla mladší dcera unesena jako zástava dluhu. Nejprve Lucía oroduje za odpuštění dluhu u starosty Sebastiána Pancorby a faráře Pascuala, kteří z indiánských dluhů velice profitují. To se nepodaří, tak manželé Martínovi uhradí všechny dlužné peníze, aby rodinu zachránili a malá dcerka jim byla navrácena. Zaplatí tedy dluh starostovi i faráři. Tento fakt zvedne vlnu nevole u městských autorit a ty se rozhodnou zasáhnout, protože se bojí ztráty příjmů z lichvy a také se bojí narušení svého rozhodujícího vlivu ve městě. Schází se a plánují útok na manžele Martínovi.

Během noci je město Kíllac zasaženo nájezdem ozbrojených mužů. Manželé Martínovi se zachrání, slyší zvony, které rozeznívá Isidro Champí a utečou zadním vchodem domu. Během nájezdu zemře Juan Yupanqui a je zraněna jeho žena, která následně také umírá. Ještě před smrtí však svěří jisté tajemství Lucíi. Martínovi se ujímají péče o Margaritu a Rosalíu a přijímají je za své dcery.

Následky celé tragédie vidí i student práv Manuel, syn starosty Pancorby. Tuší, že jeho otec má s útokem něco společného. Manuel velice sympatizuje s Martínovými a zamiluje se do Margarity, je jí zcela okouzlen a ona později jeho city opětuje.

Za útok na město je neprávem odsouzen Isidro Champí. Manuel a Fernando bojují za jeho propuštění. To se jim později daří a opravdoví viníci jsou potrestáni. Jedná se o důležité představitele města, mimo jiné je zadržen také starosta Sebastián Pancorbo. Manželé Martínovi odjíždí do Limy, kde budou dívky studovat. Přijíždí za nimi i Manuel, který chce požádat o Margaritinu ruku. Při této příležitosti plánuje oznámit, že jeho opravdovým otcem není starosta Sebastián, vrah Margaritinych rodičů, ale otec Pedro Miranda, který znásilnil jeho matku. V tu chvíli Lucía již nemůže dále sčíst Marcelino tajemství a prozradí, že otcem Margarity je také otec Miranda. Závěrem knihy se čtenář dozvídá, že mladí milenci Margarita a Manuel jsou sourozenci.

3.8 *Cumandá o un drama entre salvajes*

3.8.1 Juan León Mera

Cumandá o un drama entre salvajes je román ekvádorského spisovatele Juana Leóna Mery (1832-1894). Juan León Mera byl nejenom spisovatel, ale také aktivní politik, esejista a jeden z prvních kostumbristických malířů. Pocházel z velmi chudých poměrů, vyrostl pouze s matkou a vzdělával se především jako samouk. Byl velký milovník francouzského romantismu. Projevoval velký zájem o politické, kulturní a sociální dění v Ekvádoru a kreolskou kulturu obecně. V roce 1865 napsal také text ke státní hymně. *Cumandá o un drama entre salvajes* je jeho nejslavnější román, je považovaný za jeden z prvních ekvádorských románů a za jeden z nejznámějších hispanoamerických románů vůbec. (Za předchůdce *Cumandá o un drama entre salvajes* je považován román ve verších *La Virgen del Sol*, který Mera napsal o šestnáct let dříve.) Po napsání odeslal Juan León Mera román řediteli Královské španělské akademie J. M. Peredovi a žádal ho o předložení románu Královské španělské akademii. Ten v korespondenci přiložené na počátek knihy přiznává, že ho zpočátku příliš nelákalo si knihu přečíst, ale po prvních kapitolách změnil mínění a byl nadšený.

3.8.2 Děj románu

Děj románu se odehrává na počátku 19. století v řídce obydlené části východního Ekvádoru. V době, kdy je země masivně kolonizována Španěly a kdy hojně přichází misionáři a s nimi i velký rozvoj křesťanství. Takřka neobydlený prales je pro děj románu velice důležitý, je to ústřední prostředí celého děje a Mera ho velice často a rozvinutě popisuje. Vyzdvihuje prales a přírodu obecně a zdůrazňuje její důležitost a hlavně sílu nejenom v životě indiánů. Člověk je v pojetí Mery popsán jako malá součást uvnitř přírody, ne jako její pán. Dá se říci, že prales jakoby nebyl prostředím, ale i postavou románu. Celým románem prostupuje střet mezi přírodou a civilizací, mezi indiány a kreoly, mezi indiánskými tradicemi s jejich božstvy a křesťanstvím.

Román se odehrává ve dvou různých časech, nejprve popisuje příběh rodiny Orozco. Don José Domingo de Orozco vlastní rozlehlou haciendu, kde žije se svou ženou Carmen a dětmi Julií a Carlosem. Don José Domingo de Orozco se chová jako všichni běloši, tedy využívá indiány k práci a zachází s nimi velice krutě. Indiáni se často snaží o různá povstání a tak tomu je i v případě této haciendy. Po jednom vzbouření byli indiáni nuceni k velice těžké práci a to prohloubilo jejich touhu po pomstě a krvelačnost a velice

krutě vyplenily haciendu Dona Josého. Celé povstání vedl a organizoval indián Tubón. Během tohoto krutého nájezdu je malý Carlos ve škole a otec se ho vydává navštívit. Don José Domingo de Orozco se vrací zpět a nachází celou haciendu vypálenou a uvnitř spálené tělo své ženy Carmen. Po tomto hrůzném zážitku se Don José stává misionářem a usídli se synem ve vesnici Andoas, kde také žije kmen indiánů zvaný Záparos.

Poté se děj románu posouvá o několik let dopředu, kdy je Carlos už dospělý mladý muž a je zamilovaný do indiánské dívky jménem Cumandá. Cumandá je dcerou indiánského náčelníka Tongany. V Tonganově rodině se projevuje velký rasismus vůči bělochům. Cumandá je všemi obletovaná pro svoji krásu a kouzlo. Láska mezi Cumandou a Carlosem propuká znenadání a je velice intenzivní. Carlos je fascinovaný indiánskou kulturou, samozřejmě k tomu hodně dopomáhá Cumandá. Zajímají ho indiánské zvyky a je velice zaujatý vyprávěním Cumandy o indiánském svátku, kterému říkají svátek kanoí a patří mezi nejdůležitější události roku. Cumandá má výsadu zúčastnit se tohoto svátku jako jedna z vyvolených, tzv. obřadních panen. Tongana povolí účast bělocha, avšak indiáni tajně plánují jeho smrt. I když Tongana přednáší projev, že je zakázáno Carlose během svátku zabít, aby se nenarušila atmosféra, vše je jinak. Tongana Cumadu přislíbil nejmocnějšímu náčelníkovi Yahuarmaquimu. Už během oslav se pokusí Carlose zabít nabídnutím otráveného nápoje. Cumandá mu však zachrání život.

Propuknou boje mezi indiánskými kmeny. Yahuarmaqui je zraněn v boji a velice rychle slábně, Cumandá se za něj tedy vdá, během svatební noci Yahuarmaqui umírá. Cumandá hned v noci prchá do pralesa a vydává se hledat Carlose. Indiáni se vydávají po ní pátrat, protože jako nejoblíbenější z Yahuarmaquiových manželek je povinna ho doprovodit v jeho posmrtné cestě a nechat se zaživa pohřbit s jeho tělem. Cumandá několik dní a několik nocí putuje pralesem, až dorazí do vesnice, kde žije Carlosův otec don José Domingo. Mezitím však indiáni zajímají Carlose a žádají dona Dominga, aby jim vydal Cumandu výměnou za Carlose. Vyhrožují Carlosevou smrtí. Během toho, co otec Domingo přemýšlí, se Cumandá rozhoduje a sama se indiánům vydává, aby zachránila Carlose. Když se dozvídá don Domingo o Cumandině odvaze, vydává se ji a Carlose hledat. Carlose nalézají v lese. Dozvídají se největší tajemství celého příběhu a to, že Cumandá je Julia, dcera dona Dominga a tudíž Carlosova sestra. Před lety se o malou Julii starala indiánka Pona a ta byla děvčetem tak okouzlena, že ji vysvobodila z požáru a předstírala, že jde o indiánku.

V závěru děje se tedy dozvídají, že Cumandá byla celý život mylně považována za indiánku a že jde vlastně o bělošku, dceru dona Dominga a Carlosovu sestru. Po tomto zjištění se don Domingo s Carlosem snaží ještě usilovněji Cumandu zachránit, přicházejí pozdě a nacházejí Cumandu mrtvou. Carlose tato událost tak silně zasáhne, že o několik měsíců později umírá také. Don Domingo se rozhodne pro odchod do kláštera.

4 Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek a situace na Kubě v 19. století

4.1 Úvod

Celý děj románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* se odehrává v době, kdy Kuba prožívá velké změny a to hlavně kvůli rozkvětu obchodu. Nejedná se pouze o změny ekonomické, ale i společenské. Úzká horní vrstva obyvatel díky obchodu bohatne, zatímco ta spodní strádá. Zvyšuje se produkce, tím pádem je nutno obhospodařovat velké množství půdy a je potřeba velké množství pracovní síly. Nejlépe tedy co nejlevnější pracovní síly. Dováží se stále více a více otroků z Afriky, a ač je jejich doprava velice finančně nákladná, bohatým statkářům se královsky vyplatí, protože za investované peníze odvede černocho velké množství práce i v těch nejnuznějších podmínkách.

S rozkvětem obchodu a průmyslu samozřejmě souvisí i kulturní rozvoj země, jako např. výtvarné umění, architektura či školství.

4.2 Rozvoj Kuby v 19. století

Kuba, největší ostrov v Karibiku, sousedí se Spojenými státy americkými, Mexikem a s ostrovními státy karibské oblasti jako Haiti, Bahamy a Jamajka. Před rokem 1492 Kubu obývaly indiánské kmeny Karibů, Sibonejů, Tainů, a další. Během kolonizace tyto původní kmeny rychle vymíraly a byly vyhlazeny. V roce 1511 se na východní straně ostrova usadila první španělská kolonie v čele s Diegem Velázquezem a ostrov zůstal pod španělskou nadvládou dalších čtyři sta let.

Raketový rozvoj Havany započal zhruba v polovině 18. století a to hlavně díky přírodnímu bohatství, cukrové třtině a tabáku, Havana se stala světovou obchodní velmocí. V těchto letech byl úplně běžný a hodně četný dovoz otroků na Kubu jak z Afriky, tak také z Haiti. Na počátku 19. století patřila Kuba mezi jednu z šesti nejlidnatějších a nejdůležitějších oblastí celé Ameriky. Kromě Kuby mezi tyto lidnaté oblasti, které čítaly

více než 100 000 obyvatel, patřily také Mexiko, New York, Filadelfie, Rio de Janeiro a Bahia.

Konec 18. století a počátek 19. století znamenal pro ostrov veliký a rychlý rozvoj. Děj knihy *Cecilia Valdés* *aneb Andělský pahorek* se odehrává zhruba v rozmezí 11 až 12 let, čtenář tak může sledovat období, které popisuje reálnou vládu Francisca Dionisia Viva. Za Francisca Dionisia Viva došlo k již zmiňovanému rozkvětu průmyslu, obchodu, ale také umění, kultury a vzdělanosti obecně. Havana byla jedním z nejdůležitějších měst španělského impéria. Kuba byla nejenom velmocí tabáku a cukrové třtiny, ale mezi stěžejní produkty patřila i káva, med, vosk, dřevo a měď. Toto období přelomu 18. a 19. století je některými označováno jako zlatá doba. Pro velmi bohaté farmáře a obchodníky bylo celkem běžné, že své syny posílali studovat do evropských velkoměst, jako byly Paříž, Londýn, Hamburk a Baltimore.

Roku 1818 vešel v platnost dekret, který povoloval volný trh s ostatními zeměmi včetně obchodu s cizími loděmi. To samozřejmě oslabilo postavení havanských obchodníků, kteří velmi brzo začali protestovat. Velmi agresivní reakci na loď, která připlula k břehům Kuby, popisuje i Villaverde ve své knize, kdy je don Cándido událostí značně znepokojen a společně s ostatními obchodníky začne vyjednávat o jejím stažení. Záhy se situace změnila a za Ferdinanda VII. byla zavedena tzv. protekce dovozu i vývozu. K velkému rozvoji průmyslu přispělo také užívání lisů poháněných párou, k tomu došlo roku 1820. Zmínku o užívání lisů a jejich důležitost pro průmysl nalezneme i ve Villaverdeho knize. Pára pomalu nahrazuje sílu, kterou dříve vynakládali otroci a některá zvířata. Nové rychlejší lisy přispěli k upevnění pozice na trhu a z Kuby se stala světová cukrová velmoc. Veliký rozvoj obchodu a zemědělství nevedl pouze ke zbohatnutí farmářů celého ostrova, ale přispěl také ke krutému fenoménu otroctví. Otroci byli velmi potřební nejen k práci na plantážích a zpracování cukrové třtiny, ale také k následnému transportu hotového cukru, nakládali těžké pytle cukru na loď. Kolem roku 1832 se začaly objevovat první myšlenky proti otroctví. Vyvolal je článek v havanských novinách *la Revista Bimestre Cubana*. Šíření tohoto článku bylo potlačeno diktaturou generála Miguela Tacóna a dovoz otroků probíhal bez jakéhokoliv potrestání. Životní podmínky se pro otroky ještě zhoršily. Villaverde utrpení otroků popsal jako tak hluboké, že mu žádný člověk, který žije v zemi bez otroctví, nemůže porozumět.

4.2.1 Havana zobrazená v románu Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek

Havana za doby Cecilie Valdésové prodělala mnoho změn nejenom vnitřních-společenských, ale také těch vnějších-architektonických.

Rok 1698 byl rokem velkého pašování a tento rok zřejmě uspišil stavbu opevnění kolem Havany, která začala již na počátku 17. století. Práce na opevnění se vlekly stejně, jako výstavba první havanské pevnosti, která započala o století dříve než stavba opevnění. Zeď tak obehnala Havanu a rozdělila její prostor na *intramuros* a *extramuros*. Obvod zdi měřil 5 770 loktů. *Intramuros*, tedy prostor uvnitř zdi, je prostor tzv. prvního města, srdce Havany. Zde se nacházely veřejné budovy, promenády, kulturní a obchodní instituce, kostely. Část za zdmi města se nazývala *extramuros*, v této oblasti se nacházely hlavně sady a farmy. První stavení, která se vystavěla v této části, byla dost prostá. Do opevněného prostoru zdi vedlo celkem pět bran. Tři byly umístěné v centru města a nazývaly se Mnoserrate, de la Muralla a de Tierra. Tyto vchody sloužily k veřejnému užívání, vjížděli tudy do Havany kočáry, jezdcí na koních, ale tyto vchody užívali i lidé pro pěší chůzi. Další dvě brány se nacházely mimo centrum města a sloužily výhradně pro obchodní dopravu. Tento systém opevnění byl ještě posílen po dobytí Havany Angličany. Město bylo po krátké době navraceno španělským úřadům a ty zaměřily svoji pozornost hlavně na zlepšení systému obrany, ke kterému jim pomohla výstavba dvou hradů. Dobytí Havany a její krátké držení Angličany byla událost, která Španělům ukázala, že jejich nadvláda by mohla být převzata jakýmkoliv nepřítelem. Opevnění během invaze utrpělo, byla také nutná rekonstrukce vojenských ubikací a nemocnic.

V tomto období bylo město prázdné a bez prostranství a míst k veřejné zábavě. Proto roku 1766 započala rekonstrukce a obnova města tzv. „civilní“ pod vedením Antonia María Bucarely. První zlepšení byla rekonstrukce cest, což byl velký benefit pro zemědělce, kteří během období dešťů ztráceli úrodu, kvůli chybějícím cestám, ale i pro obchod celkově. Začala také výstavba promenád a alejí, které daly městu jeho krásný vzhled velké zahrady. Slavná promenáda El Prado, která se nacházela v části města za zdmi, měla dokonce čtyři řady stromů. Alej Alameda, která se vyskytuje v knize, byla vybudována roku 1772 a také patřila k hojně navštěvovaným, zřejmě i díky krásnému výhledu na zátoku. Byla vystavěna hlavně k okrase a k odpočinku na čerstvém vzduchu, několikrát byla rekonstruovaná a na počátku 19. století byla dokonce vydlážděna. Hlavní ulice v centru Havany byla tak široká, že bylo možné, aby v ní najednou projely čtyři kočáry vedle sebe. Villaverde ve svém díle také mluví o rychlých a velkých změnách, které

Havana v těchto letech prodělala. La de Muralla byla vydlážděná centrální ulice, plná obchodů a v knize po ní i Leonardo často kráčet.

Jeden ze závažných problémů Havany v této době byl nedostatek pitné vody. První roky od založení města si lidé v Havaně kupovali vodu od povozníků, kteří ji nakládali na muly. Tento stav byl trvale neudržitelný, proto započala výstavba akvaduktu, který byl po 50 letech v roce 1835 dokončen a nesl jméno Ferdinanda VII. Díky ekonomickému rozvoji vznikaly i nové budovy bohubilých zařízení jako sirotčince a nemocnice.

4.2.2 Obyvatelstvo

Za dob Cecilie Valdésové bylo obyvatelstvo celého ostrova rozděleno do několika sociálních vrstev, pro jednotlivé vrstvy platily jiné zákony, ať psané či nepsané. Kromě jednoduchého dělení dle barvy kůže, dle kterého se na pomyslném vrcholu pyramidy nacházeli běloši, uprostřed mulati a na posledním místě černoši, se obyvatelstvo dělilo dle sociálního postavení. Mezi nejvýše postavené patřili úředníci, obchodníci, španělstí vojáci, kteří byli samozřejmě běloši. Této nejvyšší „kastě“ patřila privilegia, která hojně využívala. Pod nimi se nacházeli kreolští statkáři a střední vrstva z měst i vesnic. Méně důležití byli řemeslníci, mezi které patřili např. obuvníci, krejčí, kadeřníci, zedníci apod., tyto živnosti mohli provozovat i mulati. Nejhorší postavení a životní podmínky patřily černochům, kteří nebyli považováni za lidské bytosti a často byli vystavováni horšímu zacházení než zvířata, protože jejich finanční hodnota mohla být pro majitele nižší.

4.2.3 Obydlí v Havaně

Spisovatel Samuel Hazard píše, že v této době nebyly na Kubě oddělené čtvrti pro bohaté a chudé. Ale samozřejmě existovaly čtvrti, kde žili spíše bohatší či chudší měšťané. Např. Andělský pahorek patřil k místům, kde žili chudší lidé a hlavně mulati.

Vzezření havanských domů bylo velice různorodé, dle finančních možností a vkusu majitelů. Honosnější domy byly rozlehlé, nízké a později se pod vlivem evropské módy začala přidávat další patra do výšky. Jako typický dům vyšší vrstvy je v knize popsán dům rodiny Gamboa, ve kterém je vidět i zalíbení v evropských věcech, jako stříbrné nádobí, mahagonový nábytek, křišťálové lampy ap. V kontrastu oproti tomuto rozlehlému domu rodiny Gamboa, plného sluhů a luxusu, je v knize také popsáno skromné obydlí Cecilie a její babičky. Villaverde dům popisuje jako velice jednoduché obydlí, spíše pouze přístřeší na rohu ulic O'Reilly a Aguacate (které skutečně v Havaně existovaly). Cecilia s babičkou žily pouze v jedné místnosti společně se slepicemi a holuby. V jejich obydlí je vidět velká

zbožnost babičky, oltář byl nejvýznamnějším prvkem příbytku, hlavně díky barevně napsaným modlitbám nad ním a díky vždy přítomným květinám. Sám Villaverde toto obydlí neoznačuje domem, ale pouze kabátem pro chudé.

4.2.4 Vzdělávání

Problematika vzdělávání byla na Kubě nastolena až po té vojenské a ekonomické. Ač na Kubě fungovala již propracovaná infrastruktura silnic, stav škol byl velmi špatný. Až v 19. století započala Kuba období rozkvětu a velkého zájmu o vzdělávání. Díky lodím, které přistávaly u břehů Kuby, se na ostrov dostávaly nové myšlenky. Novinář Don Antonio Bachillez y Morales rozdělil vzdělávání na Kubě do pěti období. První období se nazývalo primitivní a trvalo od osídlení až do roku 1794, téhož roku započalo období organizace (1794-1824). Třetí období nazývá úpadek bezplatného vzdělávání, úpadek trval až do roku 1833 a od tohoto roku se začala situace zlepšovat až do roku 1846, kdy započalo poslední období a to období centralizace vzdělávání.

V polovině 19. století se začaly otvírat první soukromé školy a lincea. Již v této době se objevovaly myšlenky na vzdělávání žen. Řečník a spisovatel Tristán de Jesús Medina hovořil už v polovině 19. století o vzdělávání ženy ženou a o důležitosti vzdělávání žen obecně. Nechtěl, aby žena byla pouze „doplňkem“ muže. Až do vlády Luise de las Casas se příliš neuvažovalo o sekundárním vzdělávání. Začaly vznikat instituce jako akademie a lincea. Luis de Casas se zasloužil i o vznik univerzitního vzdělávání. V rámci univerzitního vzdělávání byl kladen velký důraz na latinu. Iniciativa založit v Havaně univerzitu je již z roku 1688 a zasloužil se o ni Francisco Diego Romero. Hlavním argumentem pro založení univerzity byla nákladnost studia v Americe nebo Evropě, které synové bohatých statkářů absolvovali.

Na počátku 19. století se v Havaně nenacházely téměř žádné knihovny, to se také změnilo v polovině století, kdy byly založeny dvě knihovny a situace se začala rychle zlepšovat. Zakladatelem první knihovny byl také Luis de las Casas. Ve stejném období vzniklo i první muzeum v klášteře svatého Augustina, z Evropy do něj byly přivezeny anatomické modely z vosku a také chirurgické nástroje. Existoval již také významný seminář svatého Karla, který sloužil nejenom jako centrum kultury, ale připravovali se zde chlapeci na církevní dráhu, ale také zde studovali práva, filozofii, matematiku a umění. Díky častějšímu kontaktu s Evropou mohli také vzdělanci studovat francouzskou encyklopedii. Když Villaverdův Leonardo Gamboa v knize *Cecilia Valdés* studuje, objevuje se v knize vážený profesor José Antonio Saca. Leonardo ho vidá ve škole a

popisuje ho jako muže střední postavy, světlé pleti, s modrýma očima, rezervovaného, oblékaného elegantně v anglickém stylu. José Antonio Saca se v této době opravdu reálně vrátil z cesty po USA. Tento příklad také ukazuje, jak velice realisticky Villaverde vykreslil univerzitní prostředí i s užitím postavy reálného profesora.

Kreolští intelektuálové se scházeli a studovali velkolepá španělská díla jako např. *Dona Quijota*, ale věnovali se také španělským mystikům, jako byli Fray Luis de León, sv. Jan z Kříže a sv. Tereza. Na Kubě již znali autory, jako byli Longfellow, Němci Goethe a Humboldt a Francouzi Michelet a Cuvier. Kubánští intelektuálové této doby se sdružovali ve skupinách. Do skupiny těch starších patřili Echevarría, Bachiller a Morales. Do skupiny mladších patřil samotný Villaverde a s ním dále např. Ramón de Palma.

Na Kubě v tomto období vycházely různé časopisy: *La Siempre Viva* časopis pro mladé, *El Plantel*, časopis, který řídil Ramón de Palma a José Antonio Echeverría, tento časopis byl zaměřen vědecko-literárně.

4.2.5 Tanec a hudba

Způsob tance a prožívání hudby se velice lišil napříč rasami a společenským postavením. Tanec a hudba znamenaly pro mulaty, ale jistě i pro otroky, svobodu a radost.

Villaverde velice často popisuje různé plesy a zábavy, ples patřil mezi nejdůležitější události v Havaně. Villaverde dokonce píše, že kubánský tanec byl vymyšlen, aby se navzájem zamilovaní mohli dvořit. Pohyby tohoto tance byly měkké, jednoduché a pohodlné pro tanečnický. Dle Villaverdeho nic nevyjadřuje lépe charakter, zvyky, sociální i politický stav obyvatel než jejich tanec. Původ kubánského tance byl samozřejmě španělský a pravděpodobně ovlivněný Francií. Avšak pojetí a provedení tance bylo ovlivněné Kubou. Již v 19. století se kreolský skladatel Manuel Samuel začal zabývat a podrobně studovat kubánský tanec.

Obyvatelé ostrova byli velcí milovníci hudby, to samozřejmě souvisí i s teplým klimatem ostrova. Hudebníci a zpěváci byli velice žádaní ve společnosti a jejich umění bylo přísně hodnoceno. Je znám i první zpěvák, který byl v 19. století velice populární a vzbudil po celé Havaně hotové šílenství, jmenoval se Ramón Sotalongo Xuijano. Rok 1843 byl pro hudbu na ostrově velice důležitý, protože byla založena Akademie harmonie a skladby, tentýž rok začaly vycházet také noviny s hudební tematikou *Revista Musical de la Habana*. Desetiletí mezi lety 1830 a 1840 patřilo rozkvětu hudby na Kubě, ten byl možný díky ekonomickému růstu a bohatství ostrova. Začaly se otvírat různé školy jak hudební, tak také taneční. Dodnes není přesně jasné, v jakém roce se na Kubu dostalo první piano,

které se stalo jedním z nejdůležitějších hudebních nástrojů při hudebních zábavách. Dle novinových článků se soudí, že první piano dorazilo na Kubu kolem roku 1780, v důsledku francouzské emigrace na ostrov.

5 Umění v Havaně

5.1.1 Výtvarné umění

Rozkvět a velký rozvoj malířství se stejně jako rozvoj hudby datuje také na počátek 19. století. První sochy vytvořila církevní sdružení již v 18. století, některé také dovezli misionáři. Hlavní součástí výtvarného umění byla hojná výmalba kostelů. Hlavní práci zastávali misionáři a profesionální umělci, ale na stavbách pracovali také otroci, ti vykonávali mechanické práce, kde nebyla nutná vlastní iniciativa, neučili se uměleckou techniku, ale spíše řemeslo.

V tomto období zářila Havana barvami. Fasády domů byly natřené na žlutou, zelenou, ale i na bílou barvu. Na fasádách domů se běžně nacházely fresky, o deštěm vybledlé malbě na skromném příbytku Cecilie Valdésové píše i Cirilo Villaverde. Barevnost se promítla i do pánského odívání, páni nosili syté barvy jako červenou, modrou, olivovou a černou i vojenské uniformy byly pestré a hodně zdobené.

Nástěnné malby byly běžné i pro interiéry domů. Zatímco u chudých poměrů, které reprezentuje Cecilia Valdésová, se setkáváme s jednoduchými malbami za oltářem a barevně napsanými krátkými modlitbami. V domě dona Gamboya se nachází honosná díla.

První známý malíř byl José de la Escalera (1737-1804), z jeho díla se příliš nezachovalo, protože maloval na plátna. Další významný malíř byl José Perovani, který roku 1803 dokončil tři velké fresky nad oltář katedrály, jak jméno napovídá, byl to Ital, který studoval v Římě, než dorazil do Havany, procestoval mnoho zemí a znal velká díla renesančního malířství. Tvořil, vyučoval, připravoval svá plátna, mnoho veřejných i soukromých budov v Havaně dekoroval on s pomocí svých nejlepších žáků. Již v 19. století můžeme v novinách vidět inzeráty na výuku malby a kresby. Na Kubě v této době žili umělci z Evropy, hlavně z Francie a Itálie.

Někteří umělci ale na Kubu přijížděli za inspirací a trvale na ní nežili. Angličan Melkaff a Nizozemec Vanderlin, kteří takřka objeli svět na obchodní lodi, zůstali na nějaký čas na ostrově a ve svých dílech zobrazovali krásy mulatek, které je fascinovaly. Umělci zachycovali nejenom krásu žen, ale přijížděli i za krásami krajiny jako např. Hipólito Garneray (1783-1858).

První portrétista a zřejmě nejznámější malíř za „života“ Cecilie Valdésové byl Vicente Escobar. Villaverde při popisu honosného domu rodiny Gamboa také zmiňuje, že na zdi jim visela díla právě od tohoto známého malíře. I na tomto prostém detailu můžeme vidět, jak Villaverde historicky přesně vykresluje toto období, když popisuje Escobarův portrét, na kterém je sám Don Gamboa se ženou. Je zajímavé, že Escobar byl mulat, přesto však zřejmě patřil k uznávaným umělcům. Je popisován jako elegantní a sympatický, byl to první havanský malíř, který odjel studovat do Evropy, kde pravděpodobně poznal Goyovo dílo. Stejně tak jako ostatní odvětví umění v polovině století zažila rozmach i fotografie. Tato skutečnost je známa z novinových inzerátů, např. z novin Liceo de la Habana.

5.1.2 Divadlo

Nejdůležitější a největší divadlo v Havaně 19. století se jmenovalo El Calisto a navrhoval ho havanský architekt Fernández Trevejos. Neexistovalo příliš dalších divadel, vstupenky byly velice drahé, a proto si je mohli dovolit pouze lidé z vyšší vrstvy. Za doby Cecilie Valdésové bylo divadlo velmi populární, avšak jednalo se o zábavu pouze pro vyvolené, hrála se hlavně opera.

5.1.3 Móda

Na přelomu 18. a 19. století se v Havaně změnila i móda, již v těchto letech byla móda na Kubě ovlivňována módou evropskou. Vzorem bylo samozřejmě Španělsko, ale i Francie. Nedílnou částí dámského oděvu, která se v knize objevuje v mnohých kapitolách, byla tzv. manta. Manta je velký šátek, který se na běžné nošení přehazoval přes ramena a do kostela ženám sloužil k nezbytnému zakrytí hlavy. Nejčastější barvy manty byly různé odstíny hnědé, dle materiálu a bohatosti výšivky se na první pohled dalo zařadit, do jaké sociální skupiny daná žena patří. V díle *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* se velice často postavy diví, že Cecilia, vzhledem k jejímu sociálnímu postavení, nosí mantu z drahé látky s nákladnou výšivkou. Přelom století se promítl i do stylu účesů; oproti 18. století, kterému dominovaly nízké účesy s vlasy sčesanými dozadu, se v 19. století účesy dam zvedly do výšky. Nezbytné zůstaly hřebínky držící účes, dle materiálu se také rozeznávalo postavení žen. Volně rozpuštěné vlasy nebyly běžné, vidět je bylo možné pouze výjimečně na plesech. U mužů patřily k artiklům, které vypovídaly o finanční situaci, hodinky.

Kromě módy byla Havana ovlivněná Španělskem v oblasti gastronomie. Na Kubu se dovážela španělská vína, která byla považována za luxusní zboží, patřila mezi nejvybranější nápoje a objevovala se pouze na stolech těch nejbohatších statkářů. Kromě vína se také dovážely španělské sýry a šunka. Bylo velice módní jíst krocana či sušené ovoce. Dnes ve Španělsku hojně používaný název *refresco* naopak pochází z Kuby a v češtině znamená studený nápoj jakékoliv kvality.

5.1.4 Počátky nezávislosti

Tato zdánlivě mírná, elegantní nálada společnosti plná hudby, divadla a literatury nebyla až tak poklidná. Sílily spory mezi otrokáři a jejich odpůrci, mezi kreoly a Španěly. Tyto spory se začaly objevovat už za vlády generála Francisca Dionisia Vivese, protože za jeho působení otrokářství zažilo velký rozmach a tento fakt začal navrtávat zdánlivou rovnováhu ve společnosti.

Kvůli zvěrstvům, která se otrokům děla v každodenním životě, propukla vlna protestů. Černoši se začali shlukovat za branami haciend a začali se domlouvat a primitivně organizovat. První protesty vznikaly na venkově, to zřejmě souvisí i se špatnou kvalitou života, kterou tam trpěli. Jedna z cest, jak se vymanit z těžkého života otroka, byl útěk. Utíkali hlavně otroci v hornatých oblastech, protože tam byla větší šance se schovat. Samozřejmě při útěku kradli, zapalovali haciendy. Existují zprávy popisující konkrétní útěky otroků. Jeden z hlavních vůdců, José Antonio Ponte, byl černoš a velmi zbožný křesťan, rád četl, chodil do kostela jako oddaný věřící. V *Cecilia Valdésové* je také popsán takový útěk a částečně se prolíná s příběhem Cecilie a Leonarda.

V této době začaly konflikty a čím dál tím větší rivalita mezi lidmi podporující odtržení od Španělska a těmi, kteří chtěli stávající stav zachovat. Další konflikty začaly gradovat mezi kreoly a Španěly žijícími na Kubě, také je v díle výborně vidět rozdíl mezi generací rodičů, která se narodila ve Španělsku a jejich dětí, které se již narodily na Kubě jako kreolové. Doña Rosa, v románu *Cecilia Valdésová*, Leonardovi často vyčítá jeho chování, říká mu, že se chová, jako kdyby se jeho otec narodil na Kubě a ne ve Španělsku a také mu vyčítá, že jeho nenávisť ke Španělům už vyšla rodinu draho. Leonardo argumentuje tím, že jeho nenávisť není mířená proti Španělům, ale proti vojákům, kteří si myslí, že jsou majitelé jejich země a s ostatními jednají jako s méněcennými a že můžou vše, co si zlíbí. Leonardo proto velice protestuje proti vztahu své sestry s vojákem.

5.1.5 Otroctví

Román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* je některými vnímán pouze jako román o otroctví. Není tomu zdaleka tak, ale téma otroctví je samozřejmě jedním z klíčových. Obchod s otroky a jejich velice kruté životní podmínky jsou v knize podrobně popsány. Otroctví a vůbec přítomnost otroků ovlivňuje děj knihy a jednání samotných, společenské klima bylo tímto krutým fenoménem samozřejmě ovlivněno. Otroctví ovlivňovalo mezilidské vztahy, což se promítá i do jednání a chování samotných postav a tudíž i do děje knihy.

Otroctví, dědičné zbavení lidského jedince všech práv i možnosti rozhodovat o sobě sama, je staré téměř jako lidstvo samo. Tato instituce existovala ve většině známých společností, v „primitivních“ stejně jako v těch, které jsou prohlašovány za „civilizované“. Ostatně v některých koutech světa přetrvává do dnešní doby. Zároveň se ale otroctví pouze v pěti geograficko-historických prostorech stalo klíčovým pro hospodářské přežití a pro sebeidentifikaci obyvatel: v antickém Řecku a Římě, v komplexu evropských kolonií v karibské oblasti v 15. až 19. století, v Brazílii ve stejné době a na jihu dnešních Spojených států v 18. a 19. století. Těchto pět společností je možné označit za „otrokářské“ v úzkém slova smyslu, zatímco v mnoha dalších oblastech a obdobích včetně například středověké Evropy, ale také v evropských metropolích v době novověku existovaly různé varianty „společností s otroky“. ¹⁴

V tzv. otrokářských společnostech, kterou byla právě i Kuba 19. století, vyličená v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, byl vztah mezi otrokem a pánem základem společenské struktury a od toho se odvíjely i ostatní vztahy ve společnosti. Oproti tomu ve „společnosti s otroky“ byla sociální skladba pestřejší a vzájemné vztahy mezi lidmi byly také různorodější. Tudíž se celkové klima a vztahy ve společnosti neodvíjely tolik od otroctví samotného.

I když se otroctví vyskytuje v různých podobách, základní atributy otroka zůstávají stejné. Otroek je absolutně závislý na vůli pána, je „odlidštěn“, tedy formálně má postavení věci či pracovního nástroje. Je s ním možno libovolně obchodovat. Vždy se otroek nachází na nejnižším stupínku společenského žebříčku. Kvůli špatným životním podmínkám otroci

¹⁴ KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 8. ISBN 9788074222368.

neměli příliš zájem uzavírat manželství a plodit potomky, ale přesto se tak občas dělo. Přičte-li se k tomu velká úmrtnost zaviněná těžkým způsobem života, bylo nutné shánět nové otroky a dokupovat je, protože jejich počet se rychle snižoval.

Otrocký stav byl doživotní a dědičný. Absolutní moc pána nad otrokem umožňovala využívat maximálně jeho pracovní potenciál k užtku pána. Otroci tedy pracovali v různých odvětvích a na různých pozicích, jejich rozvrstvenost usnadňovala nadvládu nad nimi. Ve Španělsku bylo otroctví běžnou záležitostí již před rokem 1492, jednalo se hlavně o černochoy ze subsaharské Afriky, kteří vykonávali nejrůznější povolání.

Portugalci a Španělé v té době skomírající otroctví začali obnovovat. Otroctví po objevení Ameriky nebylo výsledkem válečného stavu, ale nástrojem expanze a sloužilo k rozšiřování moci a bohatství. Důvodem rozmachu otroctví po objevení Ameriky byla rozlehlá půda, kterou bylo třeba obhospodařit. V Evropě nebylo možné získat tolik pracovníků na tak velká území. Zhruba do roku 1550 byl v karibské oblasti běžný výměnný obchod mezi Španěly a indiány. Už Kolumbus si ale všimnul, že indiáni se svými primitivními zbraněmi se nemohou Španělům silou rovnat. Původní obyvatelstvo tedy mělo trochu jiný sociální status než později dovezení černoši, ale zotročování byli také. Velký ochránce původního obyvatelstva Bartolomé de las Casas velice bojoval za práva indiánů, avšak zotročování černochoů mu přišlo přirozené. Roku 1542 vešly v platnost Nové zákony pro Indie a na jejich základě museli být všichni indiánští otroci osvobozeni a také pro ně byla zavedena povinná mzda. Tento zákon podnítil cesty do Afriky a dovoz černých otroků.

Dle Arrateho byli první otroci dovezeni z Afriky přímo na Kubu mezi lety 1523 a 1524 a to na příkaz Karla V. Na ostrov v těchto letech dorazilo 300 000 černých otroků a začali tak tvořit velkou většinu populace.

Už samotný akt „získávání“ černochoů byl velice krutý, v některé literatuře se dokonce objevuje slovo „lov“. Černoši byli lapáni v různých oblastech Afriky, na pobřeží i ve vnitrozemí. Wilberforce popisuje jednu z metod získávání otroků. Během noci, když černoši spali, jim zapálili chýše a následně zmatené a vyděšené černochoy odchyťovali. Systém byl propracovaný, i pokud jde o převážení otroků v karavanách z vnitrozemí do přímořských oblastí. Již to byla první krutá zkouška, při níž černoši stísnění ve špatných podmínkách umírali. Následně byli naloženi na lodě, které se často přetěžovaly, některé lodě převážely až 1 200 černochoů, kteří byli na několikadenní cestě spoutáni pouty na rukou i na nohou. Samozřejmě se černoši jak při nakládání, tak při samotné cestě bránili a

snažili se uprchnout. Avšak bojovali takřka neozbrojeni proti puškám a hrubé síle. Při plavbě lodí se při jednom pokusu o rebelii dokonce část černochoů probojovala až na palubu a raději zvolila jistou smrt ve skoku do moře než pokračování v plavbě smrti. Villaverde ve své knize *Cecilia Valdés* také popisuje převozy černochoů na Kubu, když se Don Cándido baví se svou ženou Rosou a rozebírají velké ztráty na životech černochoů během plaveb, o ztrátách na životech se baví pouze z hlediska ekonomického. Doña Rosa projeví trochu lítosti, když ji Don Cándido popisuje, že černochoy převáželi namačkané vedle sebe a dokonce i nad sebou a zahynula velká část černochoů cestujících ve spodních vrstvách. Na její lítost jí muž odpovídá, zda si myslí, že pytle s uhlím se chovají a cítí jako oni bílí.

Po vylodění na Kubě bylo běžné, že rodiny byly rozděleny a jejich členové prodáni různým pánům. Tento fakt jenom prohloubil beznaděj a podřízení otroků. Již při přepravě do Ameriky si Španělé všimli, že černé tělo vydrží v mnohem horších podmínkách více než tělo bílé.

Černoši byli nejprve využíváni hlavně na rýžování zlata, později při pěstování cukrové třtiny. Na většině amerického území se nicméně práce černých otroků a domorodců nepřekrývala. Převážná část indiánů zůstávala na venkově. Zde žili v kompaktních zemědělských komunitách, zachovávali mnoho ze svých tradičních zvyklostí a plodiny ze svých polí prodávali na místním trhu. Zato černoši na plantážích produkovali plodiny určené na export a ve městech se uplatňovali v širokém spektru činností, od nejhrubších manuálních prací k vysoce specializovaným řemeslům.¹⁵

Během největšího rozkvětu tohoto drsného obchodu byli někteří černoši dokonce cejchováni a to znamením jejich majitele na levé rameno. Po tomto označení dostal černocho také křesťanské jméno a poté již následovala pouze tvrdá práce. Zjednodušeně lze tvrdit, že otroci sloužící ve městech žili v lepších podmínkách než ti na venkově. Villaverde velmi detailně popisuje, na příkladu domácnosti Dona Cándida, jaká byla náplň práce otroků ve městech, kteří sloužili bohatým pánům. Zastávali činnosti v domácnostech jako např. úklid, vaření, praní, šití, nakupování na trzích, péče o domácí zvířata, mytí kočárů a také mytí koní, servírování pokrmů a v neposlední řadě sloužili také mladým synům bohatých pánů a kromě jiného je také doprovázeli při jejich cestách za dívkami.

¹⁵ Tamtéž, s. 15.

Na venkově otroci žili v jednoduchých obydlích, která se stavěla v dostatečné blízkosti plantáží a lisů, ale dostatečně daleko od obydlí pánů, aby hluk a zápach nerušil pány. V knize *Cecilie Valdésová* je tato skutečnost také velmi dobře popsána. Pán si zde stěžuje, že ho z ranního spánku budí zvuky bičování, i když je ubytovna pro otroky vzdálená od domu. Existovala také malá oddělená prostá obydlí pro otroky v manželském svazku. Otroci nevladnili žádný majetek, dvakrát ročně dostávali od pánů příděl oblečení. V květnu dostali košili, krátké kalhoty, čepici nebo klobouk a kapesník. V prosinci jim pak pán přidal kabátek a přikrývku. K práci museli být otroci připraveni už v pět hodin ráno. Pro pána nejjednodušší a také nejčastější způsob trestání bylo bičování a to buď bičem, nebo důtkami.

V pevně daném řádu práce pro otroky měl také své místo krátký volný čas, který otroci věnovali např. hudbě a tanci. Typický nástroj pro otroky při těchto kratochvích byl buben.

Otroctví bylo vykonáváno pod záštitou křesťanské víry tím, že otroci byli křtěni a oficiálně uvedeni do správného křesťanského života. To ale černochoům nezaručovalo dobré chování ze strany bělochů, které by měl mít křesťan ke křesťanovi. Otroci, ač zdánlivě poslušně sloužili svému pánovi, neustále čekali a doufali, že se jim podaří uprchnout. Útěk byl pro otroka jediné řešení jeho svízelné situace. Útěk sice znamenal svobodu, ale také těžký život v pralese a neustálé pronásledování. Někteří otroci se rozhodli raději ukončit život vlastní rukou, což v křesťanské společnosti samozřejmě způsobilo opovržení.

Formální zrušení otroctví proběhlo až roku 1886.

5.1.6 Míšenectví

Mezi svobodnými barevnými obyvateli španělských kolonií převažovali míšenci nad „čistokrevnými“ Afričany a indiány. Koloniální úřady se snažily o pečlivé označování stupňů míšenectví. Potomek indiána a bělošky byl mestic, potomek mestice a indiánky coyote; potomek bělocha a černošky mulato, potomek indiána a černošky zambo, potomek mulata a indiánky lobo atd. Počet stupňů míšenectví, přesně rozlišovaných nejen v dokumentech o koupi a prodeji otroka i v matrikách křtů, sňatků a úmrtí, nakonec dosáhl několik desítek.¹⁶

V 15. století dokonce existoval zákon, který zakazoval míšení černochoů a indiánů (jejich potomci se nazývají zambové).

Otrocí sloužící v domácnostech nevykonávali tak náročnou a monotónní práci. Žena měla pro majitele menší hodnotu. Při práci na plantážích se nerozlišovalo, zda je otrok muž nebo žena. V domácnostech zpravidla ženy vykonávaly spíše domácí lehčí práce a muži ty těžší, např. u hospodářských zvířat.

Plantážníci nerozuměli černošským tradicím, ale viděli jasnou sílu ve shromažďování otroků za účelem zpěvu a tance. Shromažďování zakazovali, kvůli možnému semknutí a vzdorování černochoů.

Úvahy o špatnosti otroctví se objevovaly již od 15. století, ale vždy šlo jen o osamocené výkřiky. V 18. století se však vyskytují čím dál tím častěji. K posunu ve vnímání černochoů došlo také po kolonizaci a poznávání Afriky. Diskuze o dopadech otroctví se vedly hlavně z ekonomických důvodů, obhajovaly hlavně zájmy Evropanů. Až v 18. století se objevily názory proti otroctví jako takovému, kritika zbavení člověka svobody a manipulace s lidskou bytostí jako se zbožím.

První organizace usilující o zrušení otroctví vznikla roku 1786 v Londýně a její zakladatelé byli příslušníci sekty kvakerů. Vydávali pamflety, kázali, psali divadelní hry o příbězích otroků. V průběhu 18. a 19. století se hlasy za zrušení otroctví radikalizovaly a jistě to souviselo i se situací v Evropě jako např. s Velkou francouzskou revolucí, také již se nezdálo otroctví tak efektivní. Na území Španělska se během 18. století objevovala ojedinělá kritika otroctví z hlediska křesťanského. Fenomén otroctví také oslabil dlouhotrvající boje a války o nezávislost, při níž došlo k oslabení disciplíny a kontroly na

¹⁶Tamtéž s. 65.

plantážích. Většina nových států Jižní Ameriky se rozhodla pro pozvolné zrušení otroctví. Pro Kubu se stalo udržení obchodu s otroctvím jednou z podmínek udržení loajality ke Španělsku a přetrvávalo.

Až do poloviny 18. století patřila Kuba mezi nepříliš atraktivní periferii koloniálního systému. Do této doby na Kubě žilo málo bělochů i černochů, většinu populace tvořili právě míšenci. Poté došlo k obnovení pěstování cukrové třtiny, které zaznamenalo velký rozmach koncem 18. století, kdy se začala více vyvážet i káva. V průběhu 19. století se Kuba proměnila v cukrovou velmoc a přibýlo velké množství plantáží, které bylo nutné obhospodařovat, tudíž Kuba potřebovala velké množství otroků. Přivážení otroků neustávalo a v polovině 19. století tvořili více než polovinu obyvatelstva. Existovaly i milice, ve kterých působili otroci, kteří chránili ostrov. Ač v ostatních částech Jižní Ameriky otroctví skomíralo, na Kubě velice prosperovalo navzdory zákonům proti otroctví, které Španělsko podepisovalo, avšak v Havaně se nedodržovaly. Většinu politické moci měli v rukou majitelé plantáží s cukrovou třtinou. V 19. století se také složení obyvatelstva na Kubě velice proměňovalo. Byli přiváženi i otroci z Číny. Koncem 19. století Kuba trpěla kvůli oslabení ceny třtinového cukru a četným povstáním otroků.

K formálnímu zrušení otroctví na Kubě došlo roku 1880. Pokud však otroci neměli dostatek peněz na to, aby se svému pánu vyplatili, museli ještě osm let zůstat na plantážích. Otroci většinou dále zůstávali ve službě, avšak jejich pánové jim byli povinni platit malou mzdu; ač byla platná pravidla omezující tvrdé trestání, příliš se nedodržovala.

5.2 Obsah knihy Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek

5.2.1 Úvod

Pro porozumění mezilidských a partnerských vztahů v díle *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* je důležitý také obsah a děj knihy, vysvětlení vzájemných vazeb jednotlivých postav a přiblížení samotného děje knihy.

Klíčovou mileneckou dvojici tvoří Leonardo Gamboa a Cecilia Valdésová. Každý pochází z jiné společenské vrstvy, tudíž je skoro nemyslitelné, aby prožívali legitimní vztah. Cecilia není jediná Leonardova milenka, Leonardo souběžně prožívá vztah také s Isabel Illinchetovou, která je také jednou z hlavních postav knihy. Tito tři tvoří milostný trojúhelník. Mezi důležité postavy patří také blízcí přátelé a rodina Leonarda a Cecilie. Ač to dlouhou dobu netuší čtenář, ani hlavní postavy, postupně se v knize rozplétá zásadní informace, že Leonardo a Cecilie mají společného otce.

Don Cándido Gamboa je otcem Leonarda, ale také tajně i Cecilie. V době, kdy Don Cándido prožíval milostný vztah s Marií del Rosario, již byl ženatý s Doňou Rosou a společně také měli dvě dcery. Je to obchodník, který zbohatl díky obchodu s otroky, ale hlavně sňatkem s Doňou Rosou, která pochází z velmi bohaté rodiny Španělů. Kromě Leonarda měli manželé ještě společně tři dcery.

Cecilia žije společně se svou babičkou Josefou, které se familiérně také říká Chepilla. Obě ženy žijí ve velmi skromných podmínkách. Oproti tomu Leonardo si užívá bezstarostný, hýřivý život synka z velmi bohaté rodiny. Největší a zásadní rozdíl mezi nimi je však v barvě pleti, Leonardo je běloch a Cecilia mulatka. Ceciliina matka, María del Rosario Alarcón, je krásná mulatka a otec, zmiňovaný Don Cándido, běloch, proto je pleť Cecilie velice světlá. Zdá se jako by se prostřednictvím Cecilie a Leonarda opakoval příběh Dona Cándida a Marie del Rosario, ve kterém se chudá mulatka zamiluje do bohatého bělocha a v obou případech dopadne příběh tragicky. Jedná se o vztah společensky nepřijatelný a pohoršující společnost.

Formálně je kniha rozdělena do pěti částí, ty se poté dělí do kapitol.

5.2.2 Začátek příběhu

V první části knihy se příběh velice pomalu začíná rozplétat. Začátek děje má i své přesné datum a tím je listopadový večer roku 1812. První kapitola začíná líčit dlouhý příběh Cecilie Valdésové od samotného počátku příběhu a tím je její narození za velmi dramatických podmínek.

Matce malé Cecilie je okolo 20 let, když malou holčičku porodí. Ihned po porodu je jí děvčátko odebráno její matkou Josefou. To je zřejmě ten moment, který vede k psychickému zhroucení Marie del Rosario a jejímu následnému velmi těžkému psychickému onemocnění, které je v knize často zmiňováno. Josefa dívku uklidňuje a vysvětluje jí, že jí děťátko brzy vrátí, vše je však již marné. Za zády Marie se Josefa domlouvá s Donem Cándidem, že malá Cecilia bude na krátký čas umístěna do královského útulku, aby mohla být pokřtěna, a poté se vrátí zpátky. Josefa se obává, že by mohla být holčička zaměněna za jiné dítě a proto jí vypálí na levé rameno malé znaménko půlměsíce. Don Cándido zařizuje, aby Cecilie byla pokřtěná a nesla příjmení Valdésová, protože pouze tak má naději se v budoucnu dobře provdat.

Této noci se mladý pan Gamboa tajně plíží do Mariina domu, aby viděl svou dceru. Strachuje se o dítě, ale i mladou matku. María je již ve velmi špatném psychickém stavu. Když se s ní snaží Don Cándido promlouvat a uklidňovat ji, tak dívka propadne

v hysterický záchvat, kdy pouze volá své dítě. Křičí na Dona Cándida, obviňuje ho, že jí ukradl dítě a vyčerpáním omdlí. Již v první kapitole se objevuje postava Maríe de Regla, která je vybrána jako kojná pro malou Cecílii, protože jí právě zemřel syn. Maríe de Regla je otrokyně rodiny Gamboa a její smutný osud a životní příběh celé její rodiny se prolíná celým dějem knihy.

Vypravěč opouští Maríi del Rosario s její matkou Josefou v těchto dramatických chvílích a náhle poskočí v čase o zhruba 12 let dopředu, kdy už je z Cecílie mladá dívka a toulá se ulicemi Havany. Popisuje ji jako veselou krásnou dívku, která každého hned okouzlí. Lidé pochybují, zda je běloška či mulatka, na první pohled to není vůbec jasné. Lidé ji přirovnávají k Madoně, říkají jí také např. bronzová panenka, působí na ně zvláštním kouzlem, už od útlého věku si umí každého omotat okolo prstu. Je velmi živá a mrštná, dokáže si bez všimnutí na trhu ukrást jídlo. Svým zvláštním kouzlem osobnosti očaruje Cecilia i tři malé dcerky Dona Cándida, které jsou z ní tak unešené, že ji přivedou i k sobě domů. Doña Rosa je z mladé dívenky omámená stejně jako celý dům. Všichni na ní můžou oči nechat, kromě Dona Cándida, který se rozčilí a dívkám zakáže, aby se s malou Cecílií vídaly. Cecilia se vrací domů, kde na ni netrpělivě čeká babička Josefa, která jí chce vyčinit, že se toulá. Malá Cecilia však již odmala ovládá svá kouzla, jak si babičku udobřit. Josefa Cecílii velice přísně zakazuje chodit do domu Dona Cándida, straší ji, že v domě žijí zlí lidé. Již od útlého věku Cecílii vštěpuje, že je důležité, aby se dobře vdala, že její pleť je skoro bílá a tudíž je velká šance vdát se za bělocha, zmiňuje, že už se to jednou stalo.

Villaverde opět poskočí v ději a to o zhruba pět až šest let dopředu. S přibývajícím věkem se kouzlo Cecílie, kterým uhrančivě působí na ostatní, stupňuje. Autor popisuje její sebevědomé vystupování na veřejnosti a prostý život, který společně s babičkou vedou. V kontrastu s chudobou popisuje honosné taneční zábavy pro bohaté a právě na taneční zábavě došlo i k seznámení hlavních hrdinů románu - Cecílie Valdésové a Leonarda Gamboya a propuknutí této velké lásky mezi sourozenci a klíčového příběhu pro Villaverdův román.

Leonardovi Cecilia učarovala na první pohled stejně tak jako skoro všem ostatním mužům. Po plese ji chtěl ohromit a vypravil pouze pro ni a její přítelkyni jeho vlastní kolesku s kočím Apontem, který při čekání usnul, za což jej Leonardo neváhal zbičovat. Cestou nepozorovaně Leonardo do kolesky přiskočil a tím započal jejich tajný milenecký vztah.

Na ples je zpočátku Leonardo mrzutý, protože nevidí Cecílii, avšak rychle na ni zapomene, když spatří Isabelu a vyzve ji k tanci. Leonardo nenašel na zmíněném plese Cecílii, protože jí babička zakázala na ples jít a dokonce jí roztrhala šaty, aby se Cecilia přes její zákazy na ples nevypravila. Vztah mezi Josefou a Cecílií je láskyplný, ale velice bouřlivý. Cecilia babičku často neposlouchá a zná způsoby, jak si ji posléze udobřit. Josefa však dostala pokyny od Dona Gamboya, který tuší vztah mezi sourozenci a snaží se mu z plných sil zabránit a proto nařídil Josefě, že Cecilia nesmí na ples, aby zabránil jejich setkání, a proto je Josefa pro tentokrát neoblomná.

Don Gamboa s Josefou nejsou jediní, kteří nepřejí jejich vztahu. Proti jsou i sourozenci Nemesia a José Dolores, avšak každý z jiného důvodu. Nemesia jako většina dívek podlehla Leonardově kouzlu a na svou přítelkyni žárlí. José Dolores Cecílii vroucně miluje, snaží se jí lásku dokazovat různými maličkostmi a doufá, že si ho oblíbí. Nemesia Cecílii dokonce lstivě vyláká z domu, aby viděla, jak se Leonardo dvoří Isabel. Cecilia se rozčílí a do Leonarda schválně strčí, Isabel ji zahlédne z kočáru, ale myslí si, že je to jeho sestra Adele.

Matka Cecílie Valdésové, Maríá del Rosario de Alarcón, se po dramatickém porodu psychicky zhroutila a od té doby tráví svůj život po různých nemocnicích a ústavech pro duševně nemocné. Don Gamboa ji zaopatřuje a hradí tu nejlepší lékařskou péči. V platnost vyjde nová vyhláška, dle které musí být všichni žebráci a blázni převezeni za město do Dobročinného spolku anebo ke sv. Dionýsovi. Josefa má strach o Maríu del Rosario a proto se vypraví za Donem Cándidem. Ten se snaží zařídit novou léčbu a odvést nemocnou na venkov, aby se podrobila nové léčbě slanou vodou. Hledá nového doktora, který by také vyzkoušel terapii šokem. Nejenomže Don Cándido držel ochrannou ruku nad Cecílií a její matkou Maríí del Rosario, ale i nad nejstarší z žen Josefou. Té zařídil penzi.

Vztah Leonarda a Cecílie pokračuje a zdá se, že Josefa ani Don Cándido nejsou schopni tuto skutečnost změnit. Josefa propadá beznaději, uzavírá se do sebe, obrací se k bohu a je apatická. Její psychický i fyzický stav se stále zhoršuje. Oproti tomu Don Cándido se přiklání k radikálnějším metodám, jak milence rozdělit a plánuje, že nechá Cecílii nechat odvézt na venkov anebo dokonce i unést, nezbude-li jiná možnost.

Spojence v péči o Maríi de Regla našel Don Cándido v lékaři, jménem Montes de Oca. A právě Montes de Oca byl ten, který, ač nechtěně, odhalil Doňe Rose tajemství jejího manžela. Doňa Rosa samozřejmě již dříve měla jistá tušení, ale Montes de Oca je všechna potvrdil. Když vstoupila Doňa Rosa společně s dcerou Antoníí k němu do domu,

protože Antonii bolel zub, doktor netušil skutečný důvod jejich návštěvy a měl za to, že přišly také ve věci pomoci jisté mulatce a proto o příkazech Dona Cándida začal bez okolků otevřeně mluvit. Tyto informace zapadnou jako do různých tušení a informací, které již měla a najednou jí celý příběh začal dávat smysl a pochopí, jaká tajemství skrývá její muž.

K mnoha důležitým zvrátům v ději knihy dochází na taneční zábavě barevných v Sotově domě. Cecilia je jako obvykle středem zájmu všech přítomných. Někteří ji opět pokládají za bělošku a diví se, co bílá dívka dělá na takovéto taneční zábavě. Dochází ke konfliktu mezi Cecilii a černochem Dionisiem, který se na zábavu nezvaný vloudí. Cecilia s ním odmítne tančit, vymluví se, že je unavená, ale Dionisio později vidí, že s ostatními tančí. Venku po zábavě na ni začne slovně hrubě útočit. Mimo jiné jí také řekne, že její matka stále žije a je blázen. Důvodem jeho hrubosti je, že Cecilia je pro něj symbolem všeho příkoří, které se mu přihodilo. Jeho nešťastné oddělení od manželky a dcery dává za vinu právě Cecilii. Při této slovní přestřelce samozřejmě zasáhne Cecilii věrný ochránce José Dolores. Po slovní potyčce dojde i na souboj s noži, ze kterého vyjde vítězně José Dolores Pimienta. Bezvládný Dionisio zůstane ležet na ulici a přihlížející si myslí, že je mrtvý.

5.2.3 Hacienda Džbán

Děj knihy se přesouvá z Havany na venkov do oblasti zvané Planina, tam vlastní Isabelin otec rozsáhlé plantáže a haciendu. Leonardo se rozhodne vydat na planinu a navštívit Isabel. Doprovází ho jeho blízký přítel Diego Nemeses, ten si dělá pomyslení na Isabelinu sestru Rositu.

Po příjezdu mužů jsou dívky velice zaskočeny, protože mladé pány neviděly několik měsíců. Při prvním setkání Isabel zvažní a zbledne, zatímco její setra Rosita se rozzáří a zčervená. Toto setkání a chování Isabely je vlašné kvůli jejich poslednímu setkání, při kterém je přistihla Cecilia. Isabela Leonardovi nevěří, podezírá ho a navenek se k němu chová odtazitě. Ten opět využije svého šarmu a z celé situace se vylže, předstírá, že Cecilii nezná. Isabele neunikla výrazná podoba Cecilie a Leonardovy sestry Adele, Leonardo nejenom že Cecilii zapře, ale mluví pohrdavě o všech mulatech a mulatkách. Diego je Leonardův dobrý přítel a všimnul si, že Leonardo nemiluje Isabel tak jako Cecilii. Také Diego si všiml výrazné podoby Cecilie a Adele, kromě toho se k němu dostaly havanské řeči a tak začne o celé situaci také přemýšlet a dojdou mu souvislosti celého příběhu. Rozhodl se Leonardovi říct, že jeho otec by mohl být otcem také Cecilie. To však

Leonardo důrazně odmítá, nevěří, že jeho otec by byl schopen něčeho takového. Leonardo sám říká, že se muž nesmí oženit s ženou, kterou zbožňuje, ale s ženou, kterou miluje.

Na statku se setkaly sestry Illinchetovy a sestry Gamboovy. Jeden večer se schází v hloučku ke klábosení, ze kterého je vyruší María de Regla, která byla v minulosti na haciendu Džbán vyslána pracovat. María de Regla se vrhla Adele Gamboa k nohám a začne jí je líbat, nazývá ji dokonce dcerou. To se Adele příliš nezamlouvá, i když měla k Marii vřelý vztah. María de Regla si je vědoma slabosti, kterou pro ní slečna Adele má a také využívá uvolněnou atmosféru večera, aby dámám vyprávěla svůj smutný příběh odloučení od rodiny.

5.2.4 Závěr knihy

V závěru knihy se čtenář dozvídá, že rána, kterou dostal Dionisio od José Dolorese, nebyla smrtelná a on přežil. Mulat Polanca mu pomůže a ukryje ho u sebe, než se uzdraví.

Stav Josefy se velice zhoršil. Cecilia jde žádat o pomoc do domu lékaře de Oca. Lékař se snaží Josefě pomoci, ale jeho snaha už se jeví zbytečná. Josefa se v sobě snaží najít poslední sílu, aby vnučce řekla, kdo je její otec a kdo je tudíž její bratr. Sílu už v sobě ale nenalezne a umírá. Pohřeb Josefy naruší událost, kdy vyšetřovatel Tondá chytí některé uprchlé černochoy.

Gamboova rodina se vrací z venkova zpět do města, při pobytu na Džbánu mimo jiné domluvili s rodinou Illinchetových svatbu jejich dětí. Doña Rosa díky přimluvě Adele a ostatních slečen, dojatých smutným příběhem otrokyně, napsala Marii de Regla povolení pracovat pro jiného pána. Leonardo ihned po návratu z venkova a příslibení sňatku s Isabel, spěchá za Cecilíí a jakoby na Isabel zapomněl. Tondá od Malangy zjistil, kde se ukrývá Dionisio a při pokusu ho zatknout ho Dionisio zabil a to velice násilně, rozpáral mu břicho. Nakonec skončí Dionisio ve vězení a ke šťastnému shledání s manželkou a dcerou stejně nedojde.

Don Cándido znal velmi dobře svého syna a tak vytušil, že jenom využije toho, jak je Cecilia po smrti babičky nešťastná a zranitelná. Proto začne jednat. Jde za soudcem a žádá ho o pomoc. Nařkne ji z odvádění a rozptylování Leonarda od studia a žádá její uvěznění. Leonardo se hojně schází s Cecilíí a slibuje jí společný život, bere si peníze od matky a zařizuje jim společný dům. Cecilie však náhle zmizí. Leonardo se jí snaží najít, jde dokonce za soudcem. Leonardovi v jeho plánu osvobodit Cecilii pomáhá nečekaný komplic - jeho matka. Té oproti tomu slíbí, že si vezme Isabel za ženu a dokončí univerzitu. Při jejich plánu na osvobození Cecilie jim pomáhá dokonce María de Regla. Ta

se vypraví do kláštera a předstírá, že prodává ovoce, aby mohla s Cecilíí promluvit. Zjistí, že Cecilia je pravděpodobně těhotná. Nakonec se plán podaří a Leonardo Cecilii odvede do domu, který pro ně zařídil.

Děj se opět posouvá dopředu a to o několik měsíců. Leonardo dokončí studia. Cecilia porodí dceru, ale Leonarda vztah s Cecilíí omrzí, ztrácí o ni zájem. Cecilia se dozví, že Leonardo chystá s Isabel svatbu, proto prosí Josého Dolores, aby svatbu překazil. Přeje si Isabelinu smrt. José Dolores vtrhne do kostela, avšak nezabije Isabel, ale vrazí nůž do hrudi Leonarda. Villaverde končí knihu závěrem:

Doňu Rosu ani zdaleka neuspokojilo poznání, že Cecilia Valdésová je nemanželskou dcerou jejího muže, a tudíž sestrou jejího nešťastného syna, ale naopak, jakoby ještě víc rozpálilo její zlost a nezvladatelnou touhu po pomstě.

Dívku zuřivě pronásledovala a nebylo jí nijak obtížné dosáhnout toho, že ji jako spoluvinici na vraždě jejího syna odsoudili k ročnímu pobytu v paulánské nemocnici. A tak se stalo, že se poznaly a objaly dcera s matkou, které se na několik okamžiků vrátil zdravý rozum, jak se to stává bláznům těsně před smrtí.

Isabel Illinchetová se ze zklamání nad tím, že nenašla štěstí a pokoj ve společnosti, do níž patřila svým původem, uchýlila do kláštera ke karmelitkám a po ročním noviciátu složila řeholní slib.¹⁷

6 Postavy románu Cecilia Valdésová

6.1 Cecilia Valdésová

Hlavní hrdinka, Cecilia Valdésová, jejíž jméno nese také celá kniha, může být chápána jako obraz celé Havany v době plné velikých kontrastů a sociálních rozdílů. Mísí se v ní bílá i černá krev a její postava je celkově plná kontrastů, stejně tak jako Havana a celá Kuba. Její svobodomyšlnost a lehkovážnost naráží na společnost svázanou konvencemi s neúprosnou hierarchií, kde každý zaujímá pouze své předem dané místo a má mizivé šance svůj osud změnit. Její absence strachu a jistá naivita je protipól veliké ustaranosti a vždy přítomným obavám a strachům babičky Josefy. Její oddaná láska zase oponuje Leonardově přelétavosti.

¹⁷ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, 1983, s. 399.

Její sebevědomí a suverénnost je až zarážející ve srovnání s ostatními mulatkami. Villaverde velice často zmiňuje v románu, jak velké charisma Cecilia má a jak moc krásná je. Cecilia je žena, která přitahuje pohledy nejenom mužů, ale i jiných žen. Poutá velkou pozornost všude, kam vkročí. Lidé, kteří Cecílii neznají, neustále váhají, zda je mulatka či běloška. Její pleť je spíše bílá než snědá. Ve společnosti se pohybuje se stejnou samozřejmostí a sebevědomím jako bílé dívky. Pozornost a zájem, kterou Cecilia poutá, svádí i k nejrůznějším povídačkám a klepům. Lidé v Havaně často řeší její původ a hádají, kdo je její otec. Vymýšlí nejrůznější varianty, zároveň někteří i tuší pravdivou verzi.

Cecilia je pyšná a sebevědomá, nestydí se projevovat sympatie k bílým mužům, což působí opravdu opovážlivě od dívky tmavé pleti. Tato náklonnost Cecílie k bílým mužům působí nelibost mulatů a černochů. Cecílii naopak projevují sympatie a zájem mulati velmi často, ale svým velmi hrubým způsobem. Ve společnosti si muži mohou k mulatkám dovolovat mnohem více než k bělošce, protože jsou považovány za méně vznešené. Zajímavé je, že zřejmě na základě sebevědomého chování Cecílie ji oslovují *slečno*, což je oslovení výhradně pro mladé bělošky. Do společnosti Cecílii často doprovází její blízká přítelkyně Nemesia.

Cecilia byla ve společnosti zbožňována a mnohými muži přímo milována. Mezi její nejmilovanější a nejoddanější nápadníky patří hudebník José Pimienta, bratr její přítelkyně Nemesie. Pimienta s Nemesií byli mulati, on velice zdatný hudebník, často vyhledávaný na nejrůznější zábavy a plesy. Během hudebních zábav hudba, kterou všichni v Havaně milovali, zdánlivě smývala rozdíly a nevraživost mezi rasami. Mnozí zdánlivě zapomněli, že mezi nimi existují rozdíly, avšak nerovnosti mezi rasami byly stále přítomné. Villaverde to popisuje takto:

Jakmile tanec skončil, salon se znovu zaplnil a začínaly se vytvářet skupinky kolem ženy, kterou všichni považovali za nejkrásnější, nejroztomilejší a nejkoketnější.

V tom zdánlivém zmatku, který vládl v domě, si však mohl kdokoliv všimnout, že mezi barevnými a bílými existuje hranice, kterou obě strany mlčky a na pohled nenuceně respektují. Pravdou však je, že jedni i druhí se oddali atmosféře chvíle, která jim přirozeně pomohla zapomenout na jejich vzájemné nevraživosti a soupeřství. Navíc se běloši nevzdalovali z jídelny a hlavního salonu, kam za nimi

chodily mulatky, k nimž je pojilo přátelství či jiný typ vztahů, anebo s nimiž takové vztahy toužili navázat. Nebylo to ani divné, ani nic nového.¹⁸

Villaverde často ve spojitosti s postavou Cecilie zmiňuje hranici, která existovala mezi bílými a barevnými návštěvníky plesu. Opojnou moc hudby a bujarou atmosféru plesů, která rozdílů a hranice zdánlivě smývala. V ukázce textu popisuje i skupinky lidí, které se vytváří okolo Cecilie. To jenom potvrzuje, že vyzařovala silné charisma.

6.1.1 Funkce postavy Cecilia Valdésová

Na postavě Cecilie Valdésové Villaverde ukazuje obtížný osud nejenom mulatů, ale také podřízenou funkci žen ve společnosti. To, co bylo pro budoucí roli ženy určující, bylo v první řadě narození do dobré společenské vrstvy a v řadě druhé výhodný sňatek. Sňatek s bělochem by mulatku přenesl do úplně odlišné sociální skupiny a zajistil by jí pohodlný život, nebylo to však příliš pravděpodobné. Mnoho mulatek, ale i černošek o tom v díle *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* snilo. Nejenom hlavní hrdinka Cecilia doufala v sňatek s Leonardem, ale už před ní si její matka představovala společnou budoucnost s Donem Gamboa. Mimo jiné také Ceciliiin přítelkyně Nemesia touží po sňatku s Leonardem a neváhá kvůli tomu přítelkyni klamat. Babička Cecilie Josefa také velice doufá, že se jí podaří Cecilii provdat za bílého muže a v tomto sňatku vidí řešení všech jejích problémů.

Není snad možné najít lepší případ prolínání různých kultur, než dítě narozené z míšeného vztahu.

6.2 Leonardo Gamboa

Hlavní mužský hrdina románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* je Leonardo, syn z velmi vysoce postavené rodiny Gamboa, která patří k nejvyšší havanské honoraci. Leonardo je domýšlivý, sebevědomý, lehkovážný, a pokud se jedná o plnění povinností, tak i líný. Ač autor nepopisuje detailněji jeho vzhled, je vylíčen jako velice krásný muž, po kterém všechny ženy, bez rozdílu rasy, šílí. Hojně využívá peněz svého otce, studium ho na rozdíl od žen nezajímá. Má zálibu v luxusních věcech a nákladném životě. Vyznačuje se velmi hrubým chováním vůči mulatům, což působí velice paradoxně oproti jeho lásce k mulatce Cecilii.

¹⁸ Tamtéž, s. 48.

V první části knihy je možné sledovat i situaci v rodině Gamboa. Všeobecně v rodině panují chladnější vztahy, zvláště mezi Leonardem a jeho otcem je vztah velice napjatý, otec Leonardovi vyčítá jeho lenost, rozhazovačnost a nezodpovědnost. Zatímco matka Doña Rosa Leonarda slepě zbožňuje a kryje jeho prohřešky před otcem. Leonardo se příliš nezajímá o své sestry až do té chvíle, než se jedné z nich začne dvořit španělský voják.

Leonardo studuje práva, ale spíše než studiu se věnuje různým povyražením společně se svými kumpány Panchem Solfa a Diegem Meneses. Mezi jejich časté cíle patřil také Andělský pahorek, místo, kde se často scházely mladé mulatky. Leonardo je lehkovážný frajírek, který často baví svou společností. Neváhá ponižovat a dělat si legraci z náhodných kolemjdoucích, samozřejmě z mulatů. Nepísaná etiketa by mu nedovolila vystřelovat si z bělochů, zatímco zesměšňování mulatů, hlavně mulatských obchodníků, patří k oblíbeným kratochvílím Leonarda a jeho přátel. Obchody jeho otce ho nezajímají a při rodinných debatách nedává pozor. Počítá, že bude žít z otcova majetku po celý život.

Již při prvních schůzkách je patrné, že Cecilia je do Leonarda velice zamilovaná a bláhově doufá v oficiální vztah.

Milovala mladého bělocha spontánní láskou svého žhavého charakteru a viděla v něm něžného milence nadaného vlastnostmi převyšujícími v mnoha ohledech všechny míšence, kteří se ucházeli o její přízeň. Přestože věděla, že její případný sňatek s tímto mladým bělochem je proti zvyklostem, doufala, že se dostane z ponížení, v němž se narodila, a pokud se to nepodaří jí, dosáhnou toho aspoň její děti. Sňatkem s mulatem by klesla ve vlastních očích i v očích jí rovných, neboť těmito předsudky je nadána každá společnost organizovaná jako tehdejší kubánská společnost.¹⁹

Z části textu je patrné, že Cecilia doufala a věřila, že se stane takřka nemožné a Leonardo si ji vezme za ženu. Leonardo o této možnosti příliš neuvažoval, Cecilia pro něj byla spíše rozptýlení, vzrušující zábava a tajné povyražení. I když náznaky citů v jeho chování také můžeme najít.

Leonardo udržuje paralelní vztah také s Isabel Illinchetovou z Alquízaru. Avšak ve společnosti Cecilie na Isabel vždy zapomene a naopak. Isabel Illinchetová je okouzlující bělošská dívka z bohaté rodiny velkostatkáře. Její rodině patří rozsáhlé plantáže a statek

¹⁹Tamtéž, s. 89.

Džbán. Je také velmi krásná, ale oproti temperamentní a vášnivé Cecilii je její krása spíše jemná, čistá, klidná a vznešená. Je velice zbožná, zřejmě kvůli tomu, že byla na výchovu poslána k sestřám Uršulám. Svým původem a společenským postavením je pro Leonarda ideální snoubenkou.

Leonardo má tři sestry Antonii, Carmen a Adele. Pouze s jednou ze sester má Leonardo hezký sourozenecký vztah a tou je Adele. Zajímavé je, že Adele je Cecilii velice podobná, a proto čtenář tuší pokrevní vztah mezi dívkami. Lidé na ulici někdy Cecilii dokonce zaměňují za Adele. Oproti tomu Leonardo se sestrou Antonii často řeší spory ohledně jejího vztahu se španělským vojákem. Leonardo Španěly a hlavně španělské vojáky nesnáší a neváhá na Antonii donášet matce.

6.2.1 Funkce postavy Leonarda Gamboya

Leonardo je typickým příkladem mladého muže, patřícího k první generaci španělských potomků narozených v Americe. Je synem kreola a už se necítí být Španělem tak jako jeho otec, ale „opravdovým“ Kubáncem. Vyžaduje stejná práva pro bělochy narozené na Kubě, jako doposud měli pouze Španělé a myslí si, že by měli být obsazeni v klíčových pozicích a rozhodovat o budoucnosti Kuby. Myslí si, že Španělé už by neměli mít práva o Kubě rozhodovat. Tyto názory jsou v rozporu s názory jeho otce, který jako Španěl uznává vládu pouze španělskou a o osamostatnění ostrova ani neuvažuje.

O právech mulatů ani černochoů postava Leonarda neuvažuje, nezajímají ho, jediné, o co jeví zájem, jsou mladé mulatky.

6.3 Don Gamboa

Leonardův otec Don Gamboa patří ke smetánce žijící na Kubě, je to Španěl, ale oženil se s jednou z nejbohatších kreolek v celé Havaně, Doňou Rosou. Don Gamboa zbohatl hlavně na obchodu s otroky. Velmi mu záleží na dobrém jménu rodiny a dokonce si vyjednal a zaplatil přidělení šlechtického titulu. Šlechtický titul bylo možné velice draze koupit ve Španělsku, kde vyhotovili k tomu příslušné listiny a zfalšovali rodokmen rodiny tak, aby byl tzv. čistý. Vztah mezi Donem Gamboya a jeho ženou rozhodně není šťastný, jde spíše o manželství plnicí formální a společenskou funkci. Vzájemný vztah nahlodávají různá podezření ze strany Doňi Rosy, která začíná postupně rozplétat tajemství svého muže. Na utajení nemanželské dcery Don Gamboya vynakládá obrovské úsilí. Nejde jenom o utajení její samotné existence, ale také o to, že stále, nejenom finančně, Cecilii s její babičkou tajně podporuje a pomáhá jim.

6.3.1 Funkce postavy Dona Gamboa

Don Gamboa reprezentuje typického Španěla žijícího v Novém světě, který chce pouze co nejvíce profitovat a na ostatní se neohlíží. Postavení Španělů v Novém světě je pro něj nezpochybnitelné. Ve svých rozhodnutích se neohlíží na ostatní a v touze po penězích jde doslova přes mrtvoly. V černých otrocích nevidí nic živého, ale pouze pracovní sílu a jakýsi nástroj výdělků.

Na postavě Dona Gamboa je však možné demonstrovat, že Villaverdeho postavy nejsou pouze černobílé. Ačkoliv Don Gamboa reprezentuje v románu to negativní z havanské společnosti, čtenář ho v krátkých úsecích románu má možnost poznat i jako muže nešťastně zamilovaného, pečujícího a starostlivého. Samozřejmě tyto jeho dobré stránky jsou zastoupeny pouze v menšině a v románu zastává funkci velice negativní postavy.

6.4 Další důležité postavy

6.4.1 José Dolores Pimienta

Další důležitou postavou příběhu, avšak zpočátku spíše nenápadnou, je klarinetista José Dolores Pimienta, bratr Ceciliiny blízké přítelkyně Nemesie. Je výtečný hudebník, ale hudbou si nevydělá příliš peněz, a proto také pracuje v dílně mistra Uribeho. Mistr Uribe je úspěšný mulat, který vlastní krejčovskou dílnu, ve které si své oděvy nechávají šít i členové rodiny Gamboa. Zajímavé je, že ač sám je mulat, činil rozdíly mezi svými zákazníky dle barvy pleti. K bělochům se chová velice úslužně, zatímco k mulatům spíše stroze. Ke svým zaměstnancům - mulatům se chová velice hrubě. Leonardo tento salon navštěvuje před plesem v Sále Filharmonické společnosti, který je určený pro nejvyšší vrstvy havanské společnosti, pro konzuly, důstojníky, členy královského námořnictva atd.

6.4.2 Isabel Illinchetová

Isabel je velice pracovitá, skoro sama řídí otcovu haciendu, plantáže a obchod s kávou. Soucítí s otroky a chová se k nim velice slušně. Nepřemýšlí o otroctví jako takovém a o jeho zrušení, ale snaží se životní podmínky otroků zlepšit a chovat se k nim důstojně. Stará se o ně s péčí až skoro mateřskou, zakazuje používat karabáč, neváhá černochoy pochválit a ti ji do jednoho zbožňují.

Hacienda Džbán rodiny Gamboa je, co se týče zacházení s otroky, přesným opakem haciendy rodiny Illinchetových. Jako by se každá z těchto haciend nacházela v jiném světě.

Zde Villaverde popisuje krutosti, které černoši prožívají. Isabel se násilí velice dotýká, při bičování odklání zrak a dělá se jí špatně.

6.4.2.1 Funkce postavy Isabel Illinchetové

Ač se může zdát, že postava Isabel Illinchetové nezaujímá v románu na první pohled příliš důležitou roli, její funkce je nejdůležitější ze všech postav, protože prostřednictvím její postavy Villaverde do románu vkládá své názory a myšlenky kritizující otroctví. Uvažuje hlavně o zlepšení podmínek pro otroky, než celkově o zrušení otroctví. Ukazuje způsob, jak jednat s otroky lidsky. Je zajímavé, že k prosazování těchto myšlenek Villaverde jako muž užívá ženské postavy.

6.4.3 María de Regla a její příběh

Příběh nešťastné lásky Marie de Regla a kuchaře Dionisia se paralelně prolíná příběhem Cecilie a Leonarda. Oba jako otroci sloužili v rodině Dona Gamboya. Dionisio je vynikající kuchař a dokonce umí číst a psát, což je pro otroka velice neobvyklé. Mají společně nemanželskou dceru Dolores, která se narodila ve stejnou dobu jako dcera Adele Doñe Rose. María de Regla je určena jako kojná pro malou Adele. Proto byla Dolores Marii de Regla odebrána, aby měla dostatek mléka pouze pro Adele. Hezký vztah mezi slečnou Adele a Marií de Regla přetrvává až do dospělosti Adele, kdy začíná držet nad otrokyní ochrannou ruku a promění se v její ochránkyni. María de Regla má ještě jedno nemanželské dítě a to syna Tirsa, který má jiného otce, než je Dionisio.

Ještě před tím, než se manželům Gamboovým narodila Adele, je María de Regla Donem Cándidem tajně poslána do sirotčince, aby tam kojila právě narozenou Cecilii Valdésovou. Don Cándido má o malou mulatku obavy a chce jí zabezpečit to nejlepší, co v dané situaci může, tak se María de Regla stává její výhradní kojnou. María de Regla nevěděla, čím dítě Cecilia Valdésová je, ale všimla si výrazné podoby s malou Adele, kterou později také kojila. V této době je malá Cecilia pokřtěná jako Cecilia María del Rosario, příjmení jí bylo vybráno Valdésová, protože rodiče byli uvedeni jako neznámí. María de Regla se rozplývá při vzpomínce na malou Cecilii, říká, že krásnější a líbeznější dítě nikdy neviděla. Popisuje i situaci, kdy María de Regla se společně s babičkou snaží ukázat malou Cecilii její matce Marii. Během této nešťastné události se María chová velice agresivně a proto María de Regla musí dokonce podat malou Cecilii její babičce oknem, aby ji její vlastní matka nezranila. Během této nešťastné události si María de Regla všimá, že je

z ulice sleduje muž velice podobný samotnému Donu Cándidovi. Je si jistá, že se jednalo o Dona Cándida, ale nikdy nenajde odvahu to vyslovit nahlas.

Po narození Adele je María de Regla od Cecilie odvolána, aby kojila malou Adele. Mezi tím María porodila i svoji dceru, kterou musela dát na příkaz pánů pryč. Stará se o ni jiná otrokyně - Mamerta. Ta je přítelkyní Marie de Regla a proto jí tajně její vlastní dceru nosí každou noc a ta kojí najednou Adele i její vlastní dceru. Když se to dozvídá Doña Rosa, velice se rozhněvá a poručí odvést Marii de Regla na odlehlou haciendu Džbán. Po emotivním vyprávění o jejím nešťastném životě přichází samotná Doña Rosa a její dcera Adele ji přede všemi vroucně prosí, aby otrokyni odpustila a nechala Marii de Regla opět žít s jejím manželem Dionisem. Doña Rosa podléhá tomuto nátlaku a vyhoví žádosti své dcery.

Během pobytu Isabel na haciendě Džbán došlo k útěku několika otroků, mezi nimi i Dionisia.

6.4.3.1 Funkce postavy Marie de Regla

Tragický příběh Marie de Regla se prolíná celým románem a zaujímá důležitou roli, protože na příkladu její rodiny Villaverde demonstruje těžký úděl otroků. Utrpení otroků se čtenáře určitě více dotýká, pokud jej prožívají románové postavy, které v průběhu čtení románu blíže pozná a sleduje jejich osud.

María de Regla je vyličená jako oběť systému, který vládne v havanské společnosti. Využívá svého vzhledu a udržuje sexuální vztahy s bílými muži a to jí vylepšuje společenské postavení, ale přináší jí to vztahové problémy s manželem a ostatními mulatkami a mulaty, kteří jí pohrdají. Čtenář prostřednictvím její postavy sleduje nejenom těžký úděl mulatky, ale vidí Marii de Regla také jako cílevědomou ženu bojující proti nespravedlivě nastavené společnosti.

6.5 Vypravěč v románu Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek

Vypravěč je důležitým prvkem ve struktuře románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Cirilo Villaverde používá prvek vševědoucího vypravěče ve třetí osobě, který ale často vstupuje do děje. Tyto vstupy mají za úkol sblížení se čtenářem, pokoušejí se naklonit si ho, ujišťují ho o historické pravdě světa, který tvoří a až na posledním místě

je informace, kterou říká. Vypravěč komentuje román ze specifické perspektivy. Vševědoucnost vypravěče odráží koncepci románu, která usiluje o budování morálky.

V románu *Cecilia Valdés* je vypravěč, který se cítí jako mistr morální i politický, je to jakýsi kronikář hororových a krutých časů, které se cítí zodpovědný ztvárnit. Tyto vlastnosti jsou však jistě nevyhnutelné i pro samotného autora, vypravěč vypráví s odkazem na myšlenky a postoje Villaverdeho. V podstatě autorovy intervence směřují k tomu, aby čtenáři ukázaly historickou rozsáhlost a konfliktnost vyprávěného světa. Vypravěč sdílí s Villaverdem jeho kritické vidění kubánské společnosti a jeho specifické morální odsuzování. Vzniká kontrast mezi tím, co vypravěč vypráví a skutečností, která by měla být ideální jak politicky, tak eticky. Prostřednictvím vypravěče je vidět velký kontrast a to kontrast mezi realitou a utopií.

Vyprávění je rozděleno na čtyři části, obsahuje celkem 45 kapitol podobného rozsahu. Velmi rychlý závěr kontrastuje s jinak velmi vleklým a pomalým tempem románu. I když se může zdát, že samotné kapitoly jsou autonomní celky, není tomu tak, ve skutečnosti se seskupují ve čtyři zmiňované nadřazenější jednotky. Např. první část obsahuje dvanáct kapitol, ty líčí původ malé Cecilie a v kontrastu s jejím bezstarostným dětstvím vypravěč popisuje taneční zábavy, které sloužily i jako místo určené k prostituci mulatek. Toto je jedním z velkých kontrastů, kterých je román plný. Na jedné straně autor ukazuje bezstarostné dětství malé Cecilie a na straně druhé prostituci, využívání a komplikovaný život mulatek. Villaverde nejprve vypráví drama, které zažívá babička a matka a které malou Cecilii vrhá do stejného nemorálního prostředí jako její předchůdkyně. Jde o tragický kontrast mezi dvěma situacemi, které se odehrály mezi lidmi stejných ras (mulatka a běloch) a které se znovu odehrávají, ale jiným protagonistům. Na konci příběhu autor uvažuje o možném napravení společnosti. Vypravěč prostupuje celým dějem a zaujímá roli průvodce příběhem. V románu *Cecilia Valdés* aneb *Andělský pahorek* je jistě obsaženo reformní myšlení, které je prezentováno i prostřednictvím vypravěče.

7 Mezilidské vztahy v románu Cecilia Valdés aneb **Andělský pahorek**

V analýze a zkoumání mezilidských vztahů a společenské situace se soustředíme jak na románovou podobu daných jevů, tak také na historickou skutečnost a okolnosti. Takřka veškeré konflikty pramení z nepříznivé politické situace a velkou roli v mnohých

problémech hrají napjaté vztahy kreolů a Španělů. Za lepší budoucností do Nového světa odchází hlavně muži a to z devadesáti procent, tudíž je jasné, že v krátké době dochází k míšení a to s černoškami, které jsou hojně přiváženy z Afriky. Tak dochází ke zrodu prvních mulatů a mulatek. Toto míšení se však netýkalo svateb. Nově přistěhovaní Španělé mají manželku ve Španělsku, anebo se ožení s kreolkou.

7.1.1 Vztahy mezi bělochy, černochoy a mulaty

Kuba 19. století je rozdělená do jednotlivých tříd, jak již bylo zmíněno. Organizace společnosti závisí hlavně na barvě pleti. Jednotlivé vrstvy se však propojují a rozdělení do těchto vrstev není striktní a vzájemnému kontaktu není možné zabránit, barva pleti je určující.

Avšak Julio C. Sanchez říká:

Všechny postavy, bílé či tmavé pleti, nesou břímě, které se odvíjejí od toho, že jsou členy otrokářské a diskriminační společnosti a všichni jsou svým způsobem vinní. Bezvýchodná situace postav nám ukazuje „nemožnost dosáhnout života v lidských podmínkách“ uvnitř této společnosti. V *Cecilii Valdésové* se vyskytují dvě velké protichůdné skupiny postav: skupina bílých a skupina černých a míšených. První skupina těží ze své rasové nadřazenosti a prosazuje té druhé svá diskriminační kritéria: křesťanská otrokářská morálka to dovoluje. Jako plod těchto nevděčných vztahů mezi bílými a černými vznikají chyby, které se nakonec musí zaplatit.²⁰

Velký počet černochoů, kteří jsou od počátku určeni pouze na práci, jenom dopomáhá sociálnímu růstu bělochů, kteří jejich sílu využívají. Tento fakt měl i dopad

²⁰ Todos los personajes blancos o negros sufren en mayor o menor medida las consecuencias que se derivan de ser miembros de una sociedad esclavista y discriminadora. Todos son en cierta forma culpables. La propia situación sin salida de los personajes nos muestra „la imposibilidad de lograr la condición plena del hombre“ dentro de esa sociedad. En *Cecilia Valdés* se presentan dos grands grupos antagonicos de personajes: el de los blancos, y el de los negros y mestizos. El primero hará gala de su superioridad racial e impondrá al segundo sus criterios discriminatorios: la moral cristiana esclavista lo permite. Producto de esas relaciones – nada recíprocas- entre blancos y negros, surgirán los errores que, finalmente se pagarán con la expiación.

AZARET, Josefa C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdes*. Havana: Universidad De Oriente, 1943, s. 7.

ekonomický, jelikož ekonomika ostrova, která se spoléhá a využívá lidskou sílu, se nevyvíjí přirozeně.

Otroctví a otroci obecně můžou být v románu vnímáni jako kolektivní postava, stvořená k prosazování autorových myšlenek, zaměřených proti otroctví či alespoň zmírnění jeho podoby. Jako původce nemorálních vztahů ve společnosti plné korupce vidí Villaverde otroctví jako takové. Julio C. Sanchez tvrdí, že román Cecilia Valdésová je založen pouze na frustracích a nevyplněných ambicích mulatů, označuje ho jako nadčasový román, který sám sebe přesahuje svým obsahem.

Pro takto míšenou a diferenciovanou havanskou společnost je velice typická rivalita, která ovládala všechny vrstvy bez rozdílu pleti. Běloši prosazují své výsadní postavení a dokazují svoji vůdčí pozici a nadřazenost mulatům. Mulati se zase distancují od černochoů a prosazují tu svou nadřazenost. Často se mulati stydí za rodiče, který byl černocho, a naopak upozorňují na rodiče bílé barvy pleti. A naopak zase matky černošky jsou hrdé na dítě, které počaly s bělochem a které má světlejší pleť než ony samy. Tento fakt Villaverde demonstruje na příkladu vztahu Marie de Regla k jejím dětem. Jsou to nevlastní sourozenci, každý má jiného otce, cítí k sobě velkou nevraživost a nepovažují se za příbuzné. Dcera Dolores se narodila velice tmavá, protože její otec je černocho, zatímco otcem Tirsa je bělocho a tudíž má takřka bílou pleť. María de Regla vyzdvihuje syna Tirsa, protože jí vylepšuje společenský kredit a zavrhuje dceru Dolores, protože ta jí ho pouze zhoršuje. Vztah dětí k matce se také odvíjí od barvy jejich kůže. Zatímco Tirso se za matku stydí a distancuje se od ní, Dolores se k ní hrdě hlásí a velice ji miluje.

Mulati nejsou ani bílí ani černí, nevědí, kam se mají zařadit, jsou součástí generace, která nemá svoji vlastní identitu, nemá vytvořené pevné místo ve společnosti. Nemůžou se rovnat bělochoům kvůli jejich pevně danému nadřazenému postavení a nechtějí patřit k nesvobodným černochoům. Cecilie působí jako bojovnice proti zažitým pořádkům, věří ve svatbu s bělochem a má tolik sebevědomí a kuráže a chová se tedy jako běloška a navštěvuje místa jako běloška.

U mulatů hrál roli i odstín pleti, což Villaverde ukazuje na příkladu hlavní hrdinky Cecilie a její přítelkyně Nemesie. Cecilia vzhledem k takřka bílé pleti měla výsadní postavení mezi mulatkami. Babička Cecilie Chepilla to v románu několikrát komentuje, že Cecilia je skoro bílá, a může si tedy doufat, že se vdá za bělocha a že je lepší vdát se za chudáka bělocha, než za bohatého černocho nebo mulata.

K vyššímu postavení mezi ostatními mulatkami Cecílii dopomáhalo i dražší ošacení, které si mohla dovolit díky penězům svého utajovaného otce Dona Gamboya. A právě odstín pleti u žen mulatek mohl mít fatální dopad. Pokud jsou mulatky světlejší, doufají ve svatbu s bělochem a tudíž lepší budoucnost. Obecně však vztahy odehrávající se napříč rasami nemají budoucnost. Villaverde kritizuje obojakost vztahu bělochů k mulatům, na jednu stranu podléhají kráse a vášnivosti mulatek a na straně druhé mulaty opovrhují.

Villaverde ukazuje, že otroctví vážně poznamenalo nejenom černé obyvatele, ale také bílé a míšence. „Obrázek, který si jedni a druzí o sobě dělají, je spojený se zvrácenými mýty o rasismu. Tak si černochoch a míšenec vytváří negativní názor sami na sebe kvůli představám obklopujícího světa bílých.“²¹

7.1.2 Vztah a chování Leonarda vůči Cecílii a Isabel

Vztah Leonarda a Cecílie je klíčovým příběhem celého románu. Zvoleným tématem incestu Villaverde kritizuje zkorumpovanou, pokryteckou havanskou společnost plnou nemanželských dětí. Velice kritizuje také typický vztah mezi bělochem a mulatkou, založený na sexuální touze bělocha a naději v lepší život mulatky.

Isabel je úplným opakem Cecílie, je vzdělaná, chladná, klidná a snaží se nepodléhat vášním. Leonarda velmi miluje, ale ona je pro něj pouze vhodnou manželkou. Při rozhovoru s přáteli Leonardo upřímně vystihuje svůj postoj k oběma ženám takto:

Isabel je krásná, elegantní, milá, vzdělaná, přísná, ctnost klade nade vše, je pichlavá jako stočený ježek, ale je to mramorová socha, nic jiného, je chladná jako kámen, v člověku budí respekt a úctu, obdiv, někdy i cit, ale nikoli šílenou lásku, ani vulkanickou vášně.“

„A přesto by ses, Leonardo, s Isabel oženil?“

„Proč ne? Je přesně taková, jaká má být manželka. Ten, kdo se s Isabel ožení, může si být jistý... že ho kvůli ní hlava bolet nebude, i kdyby byl žárlivý jako Turek. S ženami jako C... je takové nebezpečí neustále v dohledu a člověk si

²¹ Villaverde señaló que la esclavitud marcó gravemente no sólo la personalidad del negro, sino también la del blanco y el mestizo. La imagen que unos y otros se hacen de sí mismos está ligada a los mitos enajenantes del racismo. Así el negro y el mestizo crearon una opinión negativa de sí mismos frente a las concepciones del mundo blanco circundante.

Tamtéž, s. 17.

připadá, že by měl po světě chodit v roli uraženého mstitele. Nikdy mě ale nenapadlo, že bych se s ní měl oženit. Ale věř mi, že mě zaleje pot pokaždé, když si uvědomím, že by mohla právě v tu chvíli flirtovat s nějakým sukničkářem nebo mulatským muzikantem!²²

Leonardo jasně dává najevo svůj postoj a vztah k oběma ženám, vášeň a velikou lásku, kterou cítí k Cecílii, zároveň také úmysl oženit se „z rozumu“ s Isabel, která je rozumná, inteligentní a z dobré rodiny. Ačkoliv Cecílii často slibuje sňatek, nikdy nemá v úmysl svoje slova dodržet.

7.1.3 Vztah Cecílie a jejích blízkých

Vztah mezi mulatkami vnučkou a babičkou Chepillou vidí Villaverde takřka idylicky. Je založen hlavně na lásce. Chepilla je pyšná, že otcem vnučky je bohatý běloch a tak také Cecílii vychovává, jako sebevědomou a pyšnou. Do jejich vztahu vstupuje rasismus Chepillou, která se ve vnučce zhlédla a usiluje o to, aby se vdala za bělocha. Také Josefa C. Hernández Azaret se podivuje nad rasismem, který Chepilla cítí ke své vlastní rase a která komentuje smýšlení Chepillou takto:

Tato postava slouží k poukázání na ztrátu sebedůvěry a úcty, kterou míšenci a černoši cítili ke svojí vlastní rase. Znovu se zde objevuje fenomén „bílé kůže“. Být černý je tragédie, která se přenáší z otce na syna. Není ničím zvláštním, že Cecilia uvažuje tak, jak uvažuje, když je vychovávána touto ženou, která smýšlí o své vlastní rase tímto způsobem. Chepilla je produktem společenským, rasistickým, pověřčivým, prospěchářským, náboženským. Je odrazem jistých společenských postojů, které mnoho černochoů a mulatů přijalo v 19. století za své.²³

²² VILLVERDE, Cirilo. 1983. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, s. 264.

²³ Este personaje le sirve al autor para señalar la devaluación que los propios mestizos y negros hacían de su raza. Vuelve aquí a aparecer el fenómeno del blanqueamiento. Ser negro es una tragedia que se arrastra de padres a hijos. No es extraño que Cecilia piensa como piensa siendo educada por esta mujer que tiene el peor concepto de su raza. Chepilla es un producto social, racista, supersticionista, interesada, religion. Es el reflejo de ciertas actitudes sociales que muchos negros y mulatos adoptaron en el siglo XIX.

AZARET, Josefa C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdes*. Havana: Universidad De Oriente, 1943, s. 43.

Intimní vztah, který mezi sebou vnučka s babičkou mají, je v románu několikrát popsán. Chepilla často podléhá Ceciliinu kouzlu a odpouští jí všechny prohřešky.

Mnohem mazaněji a mazlivěji, než bývá v takovém věku zvykem, se dovedla Cecilia přivinout k babičce, líbala ji a říkala jí jako jiní Chepilla - zdrobnělinou Josefa. To stačilo, aby se babiččin hněv zmírnil a nakonec přešel úplně. Netřeba se tomu divit, neboť jak ještě uvidíme, byla to tak nešťastná žena, že měla potřebu cítit, že ji má ráda ta, která jí ze všech lidí nejvíc přilnula k srdci. A hněvat se na vnučku by pro ni znamenalo totéž jako prodlužovat vlastní útrapy. Jak se tedy dalo předpokládat, její rty se zamkly na deset západů a zmohla se pouze na to, že se vnučce zahleděla do tváře a dívala se na ni jako na nejsvětější Pannu v nejvyšším zbožném vytržení.²⁴

7.1.4 Vztah mezi Cecilíí a Nemesíí

Vztah mezi nejlepšími přítelkyněmi Nemesíí a Cecilíí se zdá na první pohled také idylický, Nemesia je Ceciliinou důvěrnicí a zdánlivě jí pomáhá, ale není tomu úplně tak. Zkaženost Nemesiina chování komentuje i Josefa C. Hernández Azaret.

Sestra José Dolores Pimienty, Nemesia, tvoří část bloku míšeneckých postav. Je to blízká Ceciliina přítelkyně, poradkyně a sousedka, je schopná jít proti citu tak čistému jako přátelství. Odtud přichází její hra na obě strany: hledá způsoby, jak pomoci bratrovi, aby dosáhl Ceciliiny lásky, ale naráz se snaží probudit Leonardův zájem vůči ní. Tohle vše za zády přítelkyně. Ale když Leonardo přistoupí na její hru, nic se nedobere konce, je pyšná a povýšená a jako milenka je ve svých zájmech neústupná.²⁵

²⁴ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, 1983, s. 25.

²⁵ La hermana de José Dolores Pimienta, Nemesia, forma parte del gran bloque de los personajes mestizos. Intima amiga de Cecilia, de quien es consejera y vecina, es capaz ir contra un sentimiento tan puro como la amistad. Así llega a tratar un doble juego: bujará la forma de ayudar a su hermano para que consiga amor de Cecilia, pero a la vez tratará de despertar la atención de Leonardo a favor de ella. Todo esto a espaldas de la amiga. Pero, aunque Leonardo siguen el juego, nada logra al final, es orgullosa y soberbia, y como amante se muestra intransigente en sus ideas.

AZARET, Josefa C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdés*. Havana: Universidad de Oriente, 1943, s. 20.

7.1.5 Vztah a chování vůči otrokům, na statku rodiny Gamboa a na statku rodiny Illincheta

Vztah a chování vůči otrokům na statku rodiny Gamboa a rodiny Illincheta je totálně odlišný. Na jedné straně zacházení plné krutosti a na té druhé lidský přístup k otrokům, které považuje zbytek společnosti za věci. Villaverde ukazuje prostřednictvím postavy Isabel jinou formu otroctví, neusiluje o jeho zrušení, ale o zlepšení podmínek otroků. Isabel je „mluvčím“ autorova kritického pohledu na otroctví. Výjevy z haciendy rodiny Illincheta a jemnější zacházení s otroky jsou však v románu v menšině. Čtenáři jsou hlavně prezentováni popisy krutého zacházení s otroky, často se také v románu objevují dialogy mezi bílými, kteří se baví o otrocích velice hrubě.

Např. „A myslíš, že tabák má duši? Mezi negrem a tabákem není žádný rozdíl, alespoň ne co do zápachu.“²⁶

„Pokud bych já měl říct, co si myslím,“ přidal se skromně kněz, „můj názor je ten, že nemůžeme od lidí tak nevědomých, jako jsou černoši, očekávat, že budou jednat jako rozumné bytosti.“²⁷

U některých černochoů záleží na tom, jak se s nimi jedná. Jejich přirozeným údělem je otroctví, vždyť i ve vlastních zemích jsou jen otroky. Buď těch jejich pánů, anebo duchů. Přesto však jsou takoví, kterým musí nad hlavami svištět karabáč, aby pracovali, ale i takoví, s kterými po dobrém dosáhnete všeho.“²⁸

Tyto dialogy, které Villaverde užívá, slouží k probuzení většího zájmu o dané téma. Mimoděk, se kterým tyto postavy mluví hrubě o otrocích, upoutává čtenářovu pozornost a také čtenáře šokuje. Villaverde demonstruje na promluvě kněze, že ani církevní představitelé nebyli jiného smýšlení o otroctví. Bílá vrchnost v románu také často vymýšlí různé strategie, jak otroky nejefektivněji přivést k práci a co dělat, aby vydrželi vykonávat co nejtvrději práci po co nejdelší možnou dobu.

„Ale!“ řekl don Cándido s nejvybranějším pohrdáním. „Především si nesmíš připouštět, že ty pytle uhlí cítí jako my. Víš, jak žijí tam, ve své krajině? V jeskyních nebo v močálech. A vzduch, který tam dýchají? Žádný, nebo nakažený

²⁶ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, 1983, s. 161.

²⁷ Tamtéž, s. 278.

²⁸ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, 1983, s. 279.

morem! A víš, jak je přivázejí? Jeden sedí druhému mezi nohama, takže tvoří dvě řady s uličkou, aby se jim dalo nosit jídlo a voda. A neumřou. Dokonce je třeba skoro všechny spoutat a někteří dostanou i zábradlí.“²⁹

Doña Rosa, dobrá křesťanka, milující bližní sobě rovné, se často zpovídala a rozdávala almužny chudým, milovala své děti a alespoň teoreticky byla ochotna odpouštět hříchy jiným za to, že oni jí odpouštěli její vlastní, tahle doña Rosa se usmála, když spatřila, jak se kroutí ti, jimž konec správce karabáče na ramenou a na zádech otvíral krvavé šrámy, a snad proto, že jí celá tahle podívaná přišla k smíchu, zvolala: „Už jste někdy viděli takové hlupáky?“ a ostatní odpověděli sborovým smíchem.³⁰

Mírnější formu a přístup k otroctví Villaverde prezentuje v menšině a to na příkladu rodiny Illincheta a jejich haciendy, kde se brání proti zvyklostem černochoy trestat a popohánět při práci. Postava Isabel a chování vůči otrokům pod jejím velením působí v kontrastu s haciendou Džbán až nadpřirozeně. Isabel několikrát vyjadřuje své obavy, aby v její nepřítomnosti nebyl používán karabáč a otroci nebyli nepřiměřeně trestáni. Používání karabáče správci statku přímo zakazuje:

„Vidíš, málem jsem kvůli tvému přerušování zapoměla na jednu z věcí, které jsem ti chtěla zvláště zdůraznit. Musím tě pověřit ještě něčím a to bude poslední příkaz. Myslím si, Pedro, že nejlepší bude, když po dobu, co tady nebudeme, odložíš karabáč a necháš ho viset přes svátky ve své chalupě. Ano, bude to tak nejlepší, protože kdybys ho měl po ruce, neudržel by ses a určitě bys ho použil. Slyšíš, Pedro? Ať v mé nepřítomnosti karabáč nezasviští!“³¹

7.2 Srovnání pojetí mezilidských a partnerských vztahů v románech *Cumandá* a *Cecilia Valdés* aneb *Andělský pahorek*

Indianistický román *Cumandá* ekvádorského spisovatele Juana Leóna Mery nese stejné prvky jako popisovaný román *Cecilia Valdés* Cirila Villaverdeho. Soustředíme-li se na mezilidské vztahy, tak *Cecilia Valdés* vypráví o zkažené společnosti, která vede k narušení všech mezilidských vztahů a román *Cumandá* popisuje společnost narušenou

²⁹Tamtéž, s. 160.

³⁰Tamtéž, s. 288.

³¹Tamtéž, s. 100.

zabráním území a útlakem ze strany Španělů. V románu *Cumandá* indiáni vystupují jako od přírody jednoduché bytosti, které je třeba ochraňovat a které velice trpí pod krutou španělskou nadvládou. Indiáni nejsou schopni čelit této společnosti, které nerozumí. Román *Cumandá* se tedy soustředí na popis obtížného života indiánů po španělské kolonizaci a *Cecilia Valdés* zase na kruté životní podmínky mulatů a hlavně černochoů. Všechny tyto utlačované skupiny (indiáni, černoši a mulati) byly využívány hlavně na těžkou práci a oba autoři (Villaverde a Mera) kritizují dominantní vliv Španělů a způsob, jakým se chovali v Novém světě, ať už k černochoům, mulatům nebo indiánům.

Negativní vliv Španělů na původní obyvatelstvo v Ekvádoru a fenomén otroctví a míšenectví na otrokářské Kubě velice ovlivňují oba autory a jejich romány, které mimo jiné popisují, jak tyto skutečnosti mění společnost a partnerské vztahy mezi hlavními hrdiny jejich románů.

Postavy románů hledají východisko z těchto náročných situací, a proto se v obou románech vyskytuje téma povstání a útěku. V *Cecilii Valdés* uspořádají útěk černoši a vyplení při tom část haciendy, v románu *Cumandá* indiáni uspořádají povstání proti svým pánům a vypálí při tom usedlost. Černoši a indiáni v těchto románech ale nejsou popsáni jako krutí strůjci těchto povstání, ale spíše jako oběti, které nejsou schopny najít jiné východisko z těžké životní situace, než je použití násilí a do těchto konfliktních situací, dle pojetí autorů, jsou spíše dotlačeni Španěly.

7.2.1 Cumandá a Cecílie

Cumandá a Cecílie, dvě hlavní postavy románů nesou podobné prvky. Cumandá i Cecílie jsou obě dvě velice výrazné postavy, jsou velice odvážné, svým chováním vyčnívají nad ostatními, a tudíž velice často obě budí pozornost. Obě hrdinky jsou zasazeny do společnosti, do které svým původem nepatří. Cumandá jako běloška, dcera statkáře, vyrůstá mezi indiány a Cecílie, dcera bohatého obchodníka, vyrůstá mezi havanskou spodinou. Obě tyto hlavní ženské postavy neznají svůj původ, který je v obou románech důležitým tématem., obě jsou velice krásné a svým okolím milované.

Cecilia se cítí být spíše běloškou než mulatkou a Cumandá se cítí být indiánkou a stejně jako ostatní indiáni negativně hodnotí bělochy. Např. vyčítá Carlosovi, že není tak citlivý, protože je běloch:

¡Oh, blanco, blanco! Los de tu raza no tienen el corazón ardiente como los de la mía, y por eso no acuden llamada de su amantes.³² (Och, blanco, blanco! Muži tvé rasy nemají žhnoucí srdce jako ti té mé, a proto nenaslouchají volání svých milenek.)

7.2.2 Incest

V románu Villaverdeho i Mery se objevuje téma incestu. V románu *Cumandá o un drama entre salvajes* k němu nakonec nedochází, ale pouze hrozí. Cecilie a Leonardo mají stejného otce, ale po celou dobu románu to netuší. Cumandá a Carlos mají stejné dokonce oba rodiče a k rozpletení jejich původu dojde až na samotném konci příběhu, až po smrti Cumandy. V románu *Cecilia Valdés* Villaverde popisuje incest jako důsledek zkaženosti společnosti a v románu *Cumandá* je to následek krutosti indiánů, kteří však takto konají vzhledem ke svým špatným životním podmínkám, ve kterých žijí v důsledku kolonizace.

7.2.3 Partnerské vztahy

Partnerský a milenecký vztah mezi hlavními hrdiny je v obou románech zcela odlišný. Vztah Leonarda a Cecilie je vylíčen jako vášnivý, spalující a hlavně tělesný. Do vztahu Leonarda a Cecilie se velice promítá jejich rasa a původ. Leonardo, ač Cecilii miluje, ji považuje za méněcennou a nehodnou manželství s ním, na základě její rasy. Prostřednictvím jejich vztahu Villaverde kritizuje mladé bělochy, kteří využívají mulatky.

Do vztahu mezi Cumandou a Carlosem rasa ani původ příliš nezasahuje a nemá na postavy velký vliv. Carlos se necítí být nadřazený a ani Cumandá se necítí být méněcenná. V jejich vztahu se vyskytuje rasismus, ale pouze ze strany indiánů, kteří si nepřejí, aby se Cumandá provdala za indiána.

Zatímco láska Leonarda a Cecilie je hlavně tělesná, u Cumandy a Carlose je to vztah až platonický, spíše sourozenecký, čistý a nevinný. Sám Carlos popisuje svému otci jejich lásku jako velice čistou a počestnou:

¿Piensas, padre mío, que nuestro amor era una pasión terrena y carnal? ¡Ah, no has podido conocerlo! Era un amor desinteresado y purísimo; era, sin que lo advirtiésemos, el amor fraternal elevado a su mayor perfección. Hermanos,

³² MERA, Juan León. *Cumandá o un drama entre salvajes*. Madrid: Cátedra, 1998, s. 110.

habríamos sido tan unidos y felices como amantes o esposos.³³ (Myslíš si, otče, že naše láska byla pozemská a tělesná? Nemohl jsi ji poznat! Byla to láska nezištná a čistá; aniž bychom na to upozorňovali, byla to láska sourozenecká, povznesená na tu nejlepší úroveň. Sourozenci, byli jsme si tak blízcí a šťastní jako milenci a manželé.)

7.3 Srovnání pojetí mezilidských vztahů v románech *Aves sin nido* a *Cecilia Valdésová* aneb *Andělský pahorek*

Stejně tak jako román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* nese společné rysy s románem *Cumandá* Juana Leóna Mery, tak se vyskytují podobnosti s dílem *Aves sin nido* peruánské spisovatelky Clorindy Matto de Turner. V tomto románu Clorinda Matto de Turner také řeší společnost jako takovou a stejně jako Villaverde uvažuje nad tím, kdo je „pravý“ Kubánc, i ji zajímá, kdo je ten „pravý“ Peruánec. Villaverde dochází k závěru, že Kubu tvoří všechny na ní žijící rasy dohromady, tedy otroci, mulati, Španělé i kreolové. Clorinda Matto de Turner v románu *Aves sin nido* často prezentuje, že dle ní Peru netvoří jenom Španělé, ale roztržštěně žijící původní obyvatelstvo, společně s kreoly a Španěly.

Turner vidí budoucnost původních obyvatel, indiánů, hlavně ve vzdělání, které je má zachránit od krutého způsobu života. Oba tyto romány fungují jako kritika společnosti a neřestí jejích obyvatel, stejně tak jako i román *Cumandá*. Román *Aves sin nido* stejně tak, jako román *Cecilia Valdésová* může být vnímán jako román pedagogický. Turner popisuje indiány jako od přírody dobré, ale kazí je společnost a krutosti, které páchají, jsou důsledky špatné sociální situace. V obou románech se objevuje i výrazná kritika zkorumpované společnosti.

7.3.1 Partnerské vztahy

Hlavními hrdiny románu jsou Manuel a Margarita a jejich partnerský vztah patří k nejdůležitějším v románu. Jde o vztah mezi indiánkou a bělochem, je velice zajímavé, že v tomto smíšeném vztahu nehraje rasa téměř žádnou roli. Margarita se necítí podřízená, kvůli své rase a stejně tak i Manuel se necítí být nadřazený, protože je běloch. V tomto směru je tedy vztah mezi milenci v románu *Aves sin nido* zcela odlišný od vztahu mezi Leonardem a Cecilíí v románu *Cecilia Valdésová*. To, co je pro oba romány společné, je téma incestu. Stejně jako je tomu v románu *Cecilia Valdésová*, tak i v románu *Aves sin*

³³Tamtéž, s. 279.

nido dochází k odhalení vztahu mezi sourozenci až na konci knihy, kdy se Manuel a Margarita dozvídají, že mají společného otce.

Ve srovnávaných románech se objevuje téma útlaku, v románu *Cecilia Valdésová* se jedná o černochy a mulaty a v *Aves sin nido* o indiány. Villaverde stejně tak jako Turner v textu často vyjadřují, jaké pocity prožívá utlačovaná rasa.

¡Nacimos indios, esclavos del cura, esclavos del gobernador, esclavos del cacique, esclavos de todos los que agarran la vara del mandón! ¡Indios! ¡Sí! La muerte es nuestra dulce esperanza de libertad!³⁴ (Rodíme se indiány, otroci kněze, otroci guvernéra, otroci náčelníka, otroci všech, kteří na nás berou hůl. Indiáni, ano! Smrt je naše sladká naděje na svobodu.)

V románu *Aves sin nido* se indiáni cítí být otroky, protože ztratili to nejcennější, co měli a to svoji svobodu a půdu. Nevidí žádnou naději ani způsob útěku z těžké situace. Stejně tak černoši a mulatí v románu *Cecilia Valdésová* řeší svůj úděl a také svoji budoucnost. Naději v lepší budoucnost je možné najít v monologu krejčího Aponteho (mulat), který udílí rady, jak se k bílým chovat a jak se správně přetvařovat, tak aby mohl žít co nejlépe v rámci svých možností.

Tvař se jako by nic a vydrž. Chovej se jako pes před vosami: vyceň zub, aby si mysleli, že se směješ. Já také líbám ruku, do které bych se nejraději zakousl. Běloši jsou kladiva a my kovadlina. Stejně to nemůže trvat věčně.³⁵

³⁴ TURNER, Clorinda Matto de. *Aves sin nido*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1994, s. 63.

³⁵ VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, 1983, s. 115.

8 Závěr

Diplomová práce analyzuje román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* kubánského spisovatele Cirila Villaverdeho z hlediska mezilidských a partnerských vztahů a tento román porovnává s dalšími významnými hispanoamerickými romány a to *Cumandá o un drama entre salvajes* ekvádorského spisovatele Juana Leóna Mery a *Aves sin nido* peruánské spisovatelky Clorindy Matto de Turner.

Kromě samotné analýzy děje románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* pojednává také o výjimečném autorovi Cirilovi Villaverde a jeho životě a ostatní tvorbě. Samostatně analyzuje hlavní postavy románu jako je Cecilia Valdésová, Leonardo Gamboa, Don Gamboa, Isabel Illinchetová a jejich funkci uvnitř románu. Zkoumá také roli vypravěče a jeho důležitost. Soustředí se také na okolnosti vzniku románu a historickou situaci Kuby 19. století, doby, o které román vypráví a ve které vychází a která je důležitá pro pochopení samotného románu a jednání literárních postav. Pojednává také o otroctví a jeho dopadech na společnost, předkládá historickou skutečnost, ale také výjevy ze života otroků, zachycené Villaverdem v rámci románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*.

Autorka dospěla k závěru, že se téma mezilidských vztahů ovlivněných odlišným rasovým původem promítá do literatury, ve které je toto téma demonstrováno na konání literárních postav. Srovnávané romány odráží složité vztahy mezi etniky a nerovnoprávné postavení ve společnosti na základě rasy. Ve všech srovnávaných románech má odlišný rasový původ vliv na partnerské a mezilidské vztahy. Nejvýrazněji jsou tyto vztahy ovlivněné v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, ve kterém jsou veškeré vztahy mezi literárními hrdiny bezmezně ovlivněny rasovým původem. Villaverde velice kritizuje toto ovlivnění chování mezi lidmi navzájem na základě rozdílu rasy. V románech *Cumandá o un drama entre salvajes* a *Aves sin nido* jsou obecně vztahy mezi lidmi také velice ovlivněny rasou, i když hlavní milenecké dvojice (Cumandá a Carlos, Manuel a Margarita) v těchto románech cítí svou rasovou odlišnost, na jejich vzájemné chování a lásku určující vliv nemá, na rozdíl od Cecilie a Leonarda. Ve všech srovnávaných románech se objevuje rasismus ze strany bělochů k ostatním rasám (černochoům, mulatům a indiánům). Všechny srovnávané romány se alespoň okrajově zaobírají tématem incestu.

V románu *Cumandá o un drama entre salvajes* se projevuje také veliký rasismus ze strany indiánů k bělochům. Hlavní milenecká dvojice indiánka (ve skutečnosti běloška) Cumandá a Carlos se milují, ale Cumandá často Carlose kritizuje a jeho negativní vlastnosti přičítá tomu, že je běloch. V románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* a

v románu *Aves sin nido* se rasismus ze strany mulatů a míšencům k bělochům příliš neobjevuje, i když samozřejmě je popsána veliká nevraživost a spíše závist vůči privilegované rase.

V samotné analýze mezilidských vztahů v románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* analyzuje vztahy mezi bělochy, černochoy a mulaty. Diplomová práce se věnuje se problematice míšenectví. Řeší vztah mezi dvěma hlavními hrdiny románu a zároveň mileneckou dvojicí Leonardem Gamboa a Cecilíí Valdésovou a také to do jaké míry je tento vztah ovlivněn odlišným rasovým původem. Zabývá se také vztahy uvnitř komunity mulatů a to hlavně na příkladu vztahů Cecilie a jejích blízkých, věnuje se vztahu a rivalitě mezi Cecilíí a její přítelkyní Nemesií. Porovnává také chování vůči otrokům na statku rodiny Gamboa a na statku rodiny Illincheta. Prostřednictvím vztahů, které vůči otrokům panují na statku rodiny Illincheta, představuje mírnější formu otroctví, kterou prostřednictvím postavy Isabel Illinchetové a celého statku rodiny Illincheta Villaverde v románu demonstruje.

9 Bibliografie

9.1 Primární literatura

- VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1983.
- VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdes: o la Loma del Angel*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981, ISBN 84-660-0086-00
- MERA, Juan León. *Cumandá o un drama entre salvajes*. Madrid: Cátedra, 1998.
- TURNER, Clorinda Matto de. *Aves sin nido*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1994.

9.2 Sekundární literatura

- ARANGO, Manuel Antonio. *Origen y la Evolución de la Novela Hispanoamericana*. Bogotá: Tercer mundo editores, ISBN 958-601-134-8.
- AZARET, Josefa C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdes*. Havana: Universidad de Oriente, 1943.
- BACHTIN, Michail Michajlovič. *Čas a chronotop v románu*. 1. Praha: Odeon, 1980.
- BUENO, Salvador. *Historia de la Literatura Cubana*. 3. ed. La Habana: Editorial Nacional de Cuba, 1963.
- CARMEN PÉREZ, María del. *La novela romántica latinoamericana*. La Habana: Casa de las Américas, 1978.
- ECHEVARRÍA, Roberto Gonzáles. *Cuban fiestas*. USA: Yale university press, 2010.
- ESCAJADILLO, Tomás G. "Aves sin nido" Novela "Indigenista"?. *Revista de Crítica Literaria Latinoamericana*. 2004, č. 59, s. 131-154.
- FORBELSKÝ, Josef, *Dějiny literatur Latinské Ameriky*. Praha: Odeon, 1966.
- FORSTER, E. *Aspekty románu*. Vyd. 1. Bratislava: Tatran, 1971.

- FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008.
- GARCÍA, Mariana a Ada Rosa Le RIVEREND. *Diccionario de la literatura cubana*. La Habana: Editorial Letras Cubanas
- HODROVÁ, Daniela, Zdeněk HRBATA, Vladimír MACURA a Marie KUBÍNOVÁ. *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie*. Vyd. 1. Praha: H&H, 1997, ISBN 8086022048.
- HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu: kapitoly z historie a typologie žánru*. Praha: Československý spisovatel, 1989.
- HRABÁK, Josef. *Čtení o románu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.
- KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě. 1. vyd.* Praha: Lidové noviny, 2013, ISBN 9788074222368.
- LUIS, William. Cecilia Valdés: The Emergence of an Antislavery Novel. *Afro-Hispanic Review*. 1984.
- OVIEDO, José Miguel. *Historia de la literatura hispanoamericana*. Madrid: Alianza Editorial, 1997, ISBN 84-206-8163-6.
- POLAR, Antonio Cornejo. *Literatura y sociedad en el Perú: La novela indigenista. Clorinda Matto de Turner, novelista Estudios sobre Aves sin nido, Índole y Herencia*. Lima: Latinoamericana editores, 2005.
- SANCHEZ, Julio. *La obra novelística de Cirilo Villaverde*. Madrid: De Orbe Novo, 1973.
- SLOVÁKOVÁ, Eva. *Los contrastes en Cecilia Valdés de Cirilo Villaverde*. Brno, 2013. Diplomová práce. MUNI. Vedoucí práce Mgr. Daniel Vázquez Touriño, Ph. D.
- TORRIENTE, Loló. *La Habana de Cecilia Valdés: (siglo XIX)*. La Habana: Jesús Montero, 1946.
- VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977.

10 Seznam poznámek pod čarou

- 1) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdés o la Loma del Ángel*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981, s. 473.
- 2) Tamtéž, s. 516.
- 3) Tamtéž, s. 544.
- 4) HODROVÁ, Daniela, Zdeněk HRBATA, Vladimír MACURA a Marie KUBÍNOVÁ. *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie*. Praha: H&H, 1997, s. 16. ISBN 8086022048.
- 5) HRABÁK, Josef. *Čtení o románu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 173.
- 6) Tamtéž, s. 10.
- 7) HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu: kapitoly z historie a typologie žánru*. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 5.
- 8) VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 322.
- 9) HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu: kapitoly z historie a typologie žánru*. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 6.
- 10) ARANGO, Manuel Antonio. *Origen y la Evolución de la Novela Hispanoamericana*. Bogotá: Tercer mundo editores, 1991, s. 68. ISBN 958-601-134-8.
- 11) Tamtéž s. 69.
- 12) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdés: o la Loma del Ángel*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1981, s. 516. ISBN 84-660-0086-00
- 13) ARANGO L., Manuel Antonio. *Origen y evolución de la novela hispanoamericana*. Bogotá: Tercer Mundo Editores, 1991, s. 156. ISBN 9586011348
- 14) KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě. I. vyd.* Praha: Lidové noviny, 2013, s. 8. ISBN 9788074222368.
- 15) Tamtéž, s. 54.
- 16) Tamtéž, s. 65.
- 17) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Práce, 1983, s. 399. Praha
- 18) Tamtéž, s. 48.

- 19) Tamtéž, s. 89.
- 20) AZARET, Josefá C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdes*.
Havana: Universidad De Oriente, 1943, s. 7.
- 21) Tamtéž, s. 17.
- 22) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha:
Práce, 1983, s. 264.
- 23) AZARET, Josefá C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdes*.
Havana: Universidad De Oriente, 1943, s. 43.
- 24) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha:
Práce, 1983, s. 25.
- 25) AZARET, Josefá C. Hernández. *Los personajes femeninos en Cecilia Valdes*.
Havana: Universidad de Oriente, 1943, s. 20.
- 26) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha:
Práce, 1983, s. 161.
- 27) Tamtéž, s. 278.
- 28) Tamtéž, s. 279.
- 29) Tamtéž, s. 160.
- 30) Tamtéž, s. 288.
- 31) Tamtéž, s. 100.
- 32) MERA, Juan León. *Cumandá o un drama entre salvajes*. Madrid: Cátedra,
1998, s. 110.
- 33) Tamtéž, s. 279.
- 34) TURNER, Clorinda Matto de. *Aves sin nido*. Caracas: Biblioteca Ayacucho,
1994, s. 63.
- 35) VILLAVERDE, Cirilo. *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*. Praha:
Práce, 1983, s. 115.

11 Resumé

Obsahem této diplomové práce, *Pojetí mezilidských vztahů v díle Cecilia Valdés o La Loma del Ángel Cirila Villaverdeho*, je analýza románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* a rozbor mezilidských a partnerských vztahů v tomto románu. Pojetí mezilidských a partnerských vztahů je zároveň porovnáváno s dvěma dalšími významnými hispanoamerickými romány *Aves sin nido* peruánské spisovatelky Clorindy Matto de Turner a *Cumandá* ekvádorského spisovatele Juana Leóna Mery, ve kterých je toto téma také jedním z klíčových.

V úvodu se práce zabývá samotným autorem Cirilem Villaverdem. Pojednává o životě autora, o jeho politických aktivitách a také jeho ostatní tvorbě. Informuje o okolnostech vzniku románu *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* a také o jeho vydání. Zkoumá také úlohu vypravěče. Pojednává o románu jako žánru obecně a o jeho typech jako jsou kostumbristický a indianistický román.

Diplomová práce zkoumá román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek* z hlediska pojetí partnerských a mezilidských vztahů, řeší jejich odlišnosti na základě rasového původu literárních postav. Pro toto zkoumání je nezbytná i přítomná analýza hlavních postav příběhu a jejich funkce v románu. Blíže se tedy věnuje postavám jako je Cecilie Valdésová, Leonardo Gamboa, Don Gamboa, José Dolores Pimienta, Isabel Illinchetová nebo María de Regla. Zaměřuje se na vztahy mezi černochoy, bělochoy a indiány, na vztah mezi dvěma hlavními hrdiny, bohatým bělochem Leonardem Gamboa a chudou mulatkou Cecilíí Valdésovou. Zkoumá také ostatní vztahy uvnitř románu a to např. uvnitř mulatské komunity. Věnuje se také otroctví, které patří mezi hlavní témata románu. Řeší, jak otroctví ovlivňuje chování literárních postav a porovnává vztah a chování k otrokům na statku rodiny Gamboa a na statku rodiny Illincheta. Pro správné chápání románu je nezbytné i přiblížení historické situace na Kubě 19. století, kterou tato diplomová práce také přibližuje.

Román *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, diplomová práce porovnává s romány *Aves sin nido* a *Cumandá o un drama entre salvajes* na základě pojetí mezilidských vztahů. Informuje také o ději těchto románů a představuje jejich autory, Clorindu Matto de Turner a Juana Leónova Meru. Všechny tyto tři romány (*Aves sin nido*, *Cecilia Valdésová aneb Andělský pahorek*, *Cumandá o un drama entre salvajes*) mají společné prvky, co se týče vztahu hlavních hrdinů. Ve všech případech se jedná o sourozence (mají společného alespoň otce, jako je tomu tak v románech *Cecilia Valdésová*

Hana Turečková, *Pojetí mezilidských vztahů v díle Cecilia Valdés*

o La Loma del Ángel Cirila Villaverdeho

aneb Andělský pahorek a *Aves sin nido*, v románu *Cumandá* mají společné dokonce oba rodiče) a protagonisté všech milostných vztahů mají odlišný rasový původ než jejich protějšek. Jak již bylo zmíněno, v románu *Cecilia Valdés* *aneb Andělský pahorek* je hlavní partnerská dvojice běloch Leonardo Gamboa a mulatka Cecilia Valdésová. V románu *Aves sin nido* se jedná o milostný vztah mezi bělochem Manuelem a indiánkou Margaritou a v románu *Cumandá o un drama entre salvajes* je to vztah mezi bělochem Carlosem a indiánkou Cumandou (Cumandá je mylně pokládána za indiánku, ve skutečnosti je běloška).

12 Resumen

Este trabajo de diplomatura, *Concepto de relaciones interpersonales en la novela Cecilia Valdés o La Loma del Ángel de Cirilo Villaverde*, analiza la novela *Cecilia Valdés* desde punto de vista de relaciones interpersonales y de parejas. Concepto de relaciones interpersonales y de parejas es comparado con dos novelas hispanoamericanas muy importantes, *Aves sin nido* de escritora peruana Clorinda Matto de Turner y *Cumandá o un drama entre salvajes* de escritor Juan León Mera, en estas obras es este tema también uno de los claves.

Al principio el trabajo informa sobre el autor Cirilo Villaverde. Trata sobre la vida del autor, sobre sus actividades políticas y también sobre su otra obra. El trabajo trata de las circunstancias de origen de la novela *Cecilia Valdés o La Loma del Ángel* y sobre su publicación. Investiga el papel de narrador. Trata sobre la novela como el género literario en general, sobre sus variedades como es la novela indianista y costumbrista.

El trabajo analiza el concepto de las relaciones de parejas y relaciones interpersonales en la novela *Cecilia Valdés o La Loma del Ángel*, trata sobre sus diferencias basadas en diferente origen de personajes literarias. Para esta investigación es necesario hacer la análisis de personajes principales y su función dentro de la novela. Describe las personajes como Cecilia Valdés, Leonardo Gamboa, Don Gamboa, José Dolores Pimienta, Isabel Illincheta y María del Regla. Pone la atención a las relaciones entre negros, blancos e indios y la relación entre dos personajes principales, el blanco de la familia rica Leonardo Gamboa y la pobre mulata Cecilia Valdés. Investiga otros relaciones dentro de la novela, por ejemplo las relaciones dentro de la comunidad de los mulatos. Se dedica al tema de la esclavitud, que es uno de los temas claves de la novela. Resuelve como la esclavitud influye comportamiento de los personajes literarios y compara el comportamiento a los esclavos en la hacienda de la familia Gamboa y en la hacienda de la familia Illincheta. Para entender bien la novela es necesario saber la historia de Cuba del siglo diecinueve, sobre que el trabajo también informa.

El trabajo compara la novela *Cecilia Valdés o La Loma del Ángel* con las novelas *Aves sin nido* y *Cumandá o un drama entre salvajes* a base del concepto de relaciones interpersonales. Informa sobre el argumento de estas novelas y presenta sus autores Clorinda Matto de Turner y Juan León Mera. Todas tres novelas (*Aves sin nido*, *Cecilia Valdés* y *Cumandá o un drama entre salvajes*) tienen rasgos comunes en lo que se refiere a la relación entre las personajes principales. En todos los casos los personajes principales

son hermanos (en las novelas *Cecilia Valdés o La Loma del Ángel* y *Aves sin nido* los personajes principales tienen el mismo padre y en novela *Cumandá* los dos padres) y los personajes tienen otro origen racial que su pareja. Como fue mencionado anteriormente, en la novela *Cecilia Valdés o La Loma del Ángel* es la pareja principal el blanco Leonardo y mulata Cecilia Valdés. En la novela *Aves sin nido* es la relación entre el blanco Manuel y la india Margarita y en novela *Cumandá o un drama entre salvajes* es la relación entre el blanco Carlos y la india Cumandá (Cumandá es incorrectamente tratada como india).

*Hana Turečková, Pojetí mezilidských vztahů v díle Cecilia Valdés
o La Loma del Ángel Cirila Villaverdeho*